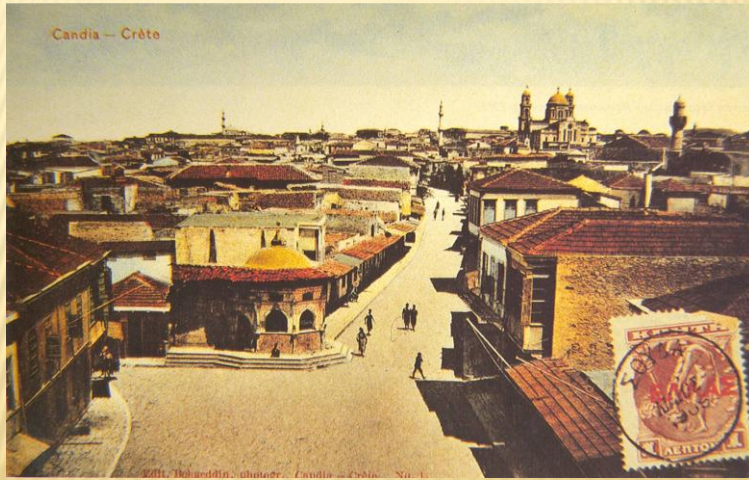


ΠΑΜΕ ΣΑΝ ΑΛΛΟΤΕ

Το Μεγάλο Κάστρο την
περίοδο της Τουρκοκρατίας
μέσα από επιλεγμένα έργα
του Νίκου Καζαντζάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΕΡΖΑΚΗ ΜΑΡΙΑΝΝΑ





Ο ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μετά το 1700 ο μητροπολίτης Κρήτης εκτός από τα διοικητικά προβλήματα, που αντιμετώπιζε κατά τους σκοτεινούς χρόνους της τουρκοκρατίας, μείζον πρόβλημα ήταν και η έλλειψη μητροπολιτικού ναού. Μετά την άλωση του Χάνδακα οι Τούρκοι αναγνώρισαν και παραχώρησαν στους Χριστιανούς του Χάνδακα μια μόνο εκκλησία, τον Άγιο Ματθαίο, που ήταν μετόχι της μεγάλης Μονής του Σινά. Με σκληρούς αγώνες κατόρθωσε ο δραστήριος μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος Λετίτζης (καταγόμενος από το Βενεράτο Τεμένους) να αποσπάσει την άδεια και να ανεγείρει το μικρό ναό του Αγίου Μηνά (περί το 1735) και να τον καθιερώσει ως μητροπολιτικό ναό. Ο ναός αυτός, που εγκαινιάστηκε στις 10 Νοεμβρίου 1735, αλλά αναγνωρίστηκε επίσημα με ιερονομική πράξη ως μητροπολιτικός στις 19 Ιουνίου 1742, συνδέθηκε με την ιστορία και τη ζωή του τουρκοκρατούμενου Χάνδακα. Έγινε το κέντρο και η εστία της μικρής και φοβισμένης χριστιανικής κοινότητας του Ηρακλείου

και ο Άγιος Μηνάς κατέστη το σύμβολο της υπερφυσικής προστασίας της πόλης. Την ανάγκη ανέγερσης μεγάλου μητροπολιτικού ναού στο Ηράκλειο κατέστησε η ανάπτυξη της χριστιανικής κοινότητας του Ηρακλείου κατά τα μέσα του 19ου αιώνα.

Ο σημερινός χώρος που είναι η εκκλησία του Αγίου Μηνά, ήταν ένα περιβόλι που ανήκε σε μουσουλμανική οικογένεια. Τα μέσα του 19ου αιώνα ήταν ιδιοκτησία Τούρκου από τον οποίο αγοράστηκε. Τη θέση αυτή υπέδειξε, όπως λέει η παράδοση, ο ίδιος ο Άγιος Μηνάς που παρουσιάστηκε στον ύπνο του σε ένα καλόγερο, νεωκόρο στην εκκλησία του μικρού Αγίου Μηνά. Είναι χαρακτηριστικό ότι το έργο έθεσε υπό την αιγίδα του ο σουλτάνος Αμπντούλ Αζίζ Χαν, ο οποίος και απέστειλε αμέσως μετά την έναρξη των οικοδομικών εργασιών οικονομική βοήθεια 40.000 γρόσια. Μετά την απόκτηση του χώρου, συνήλθε στη Μητρόπολη μεγάλη πανηγυρική συνέλευση στις 11 Νοεμβρίου 1861, μετά τη λειτουργία, και αποφάσισαν να αναερθεί εκεί εκκλησία. Σύμφωνα με πρόταση του μητροπολίτη, ανοίχτηκε αμέσως κατάλογος συνδρομητών και συνεστήθη επιτροπή για τους εράνους. Ο θεμέλιος λίθος τέθηκε από το μητροπολίτη Διονύσιο Χαριτωνιάδη στις 25 Μαρτίου 1862, ημέρα Κυριακή, και μετά από τετραετείς προσπάθειες, το

έργο διακόπηκε στις 31 Ιουλίου 1866. Δόθηκε η ευκαιρία στους Χριστιανούς να επαναρχίσουν με εντατικό ρυθμό τις οικοδομικές εργασίες παρά τις καταστροφές από την Επανάσταση του 1866 και το Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Άρχισαν στις 17 Ιανουαρίου 1889, μετά από 12 χρόνια και το 1895 αποπερατώθηκε η εκκλησία του Αγίου Μηνά με τον μητροπολίτη Κρήτης τον Τιμόθεο Καστρινογιαννάκη. Οι χριστιανοί βοήθησαν πολύ στην οικοδόμηση. Ο μαθητικός κόσμος για να μεταφέρει από το λιμάνι στον Άγιο Μηνά τούβλα, σχημάτισε αλυσίδα και με τα χέρια τους τα μετέφεραν. Αυτά όλα τα έβλεπαν οι Τούρκοι έκπληκτοι. Τα εγκαίνια του Αγίου Μηνά τελέστηκαν το 1895 στις 16 Απριλίου, Κυριακή των Μυροφόρων, από τον μητροπολίτη Τιμόθεο Καστρινογιαννάκη. Το εμβαδόν του Αγίου Μηνά είναι 1350τ.μ., μεγαλύτερος του Ναού των Αθηνών κατά 170τ.μ. Το μήκος του είναι 42 μέτρα, το πλάτος του 30μ και μπορεί να χωρέσει 8000 άτομα. Το ύψος της εκκλησίας είναι 32 μέτρα, η δε μεγάλη καμπάνα ζυγίζει 1500 οκάδες και είναι δωρεά της Συντεχνίας Οινοπωλών και φέρει χρονολογία 1892 και την έφεραν από την Τεργέστη. Την εκκλησία οικοδόμησε ο αρχιτέκτονας Αθανάσιος Μούσης από την Ήπειρο.

Ο Άγιος Μηνάς γεννήθηκε στην Αίγυπτο στα μέσα περίπου του 3ου αιώνα μ.Χ. από γονείς ειδωλολάτρες, αλλά έγινε χριστιανός από την εφηβική του ηλικία.

Όταν ενηλικιώθηκε αποφάσισε να κάνει καριέρα στον Ρωμαϊκό στρατό και υπηρέτησε σαν αξιωματικός στο Ρωμαϊκό ιππικό στην Μικρά Ασία. Το 303 μ.Χ. ξεκίνησε διωγμός των Χριστιανών από τον Διοκλητιανό και τον Μαξιμιανό, που κράτησε μέχρι το 311 μ.Χ. Οι Ρωμαίοι στρατιώτες διατάχθηκαν να συλλαμβάνουν και να βασανίζουν τους χριστιανούς προκειμένου να τους κάνουν να απαρνηθούν την πίστη τους. Ο Άγιος Μηνάς καθιερώθηκε πολιούχος του Ηρακλείου την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Η διαφορετική θρησκεία Κρητικών και Τούρκων υπήρξε κύρια αιτία βιαιοπραγιών από τους μουσουλμάνους εναντίων των χριστιανών. Η παράδοση μας, λέει ότι το Πάσχα του 1826 ενώ οι χριστιανοί ήταν μαζεμένοι στο ναό και παρακολουθούσαν τη λειτουργία της Ανάστασης, όχλος μουσουλμάνων προετοίμαζε σφαγή εναντίον τους η οποία αποφεύχθηκε με την επέμβαση ενός ηλικιωμένου αξιωματικού καβαλάρη. Την επέμβαση αυτή του μυστηριώδη καβαλάρη, οι χριστιανοί την απέδωσαν σε θαύμα του Αγίου Μηνά πιστεύοντας ότι ήταν αυτός που παρουσιάστηκε στους

Τούρκους και όχι ο Αγιάν Αγάς. Για τους Καστρινούς δεν ήταν μόνο άγιος ο Αι-Μηνάς αλλά και ο καπετάνιος τους, τον έλεγαν καπετάν Μηνά και πήγαιναν τα άρματα τους να τα ευλογήσει. Ο αιμοβόρος χριστιανομάχος Χασάνμπεης ήταν γείτονας του δίπλα ακριβώς στην εκκλησία ήταν το σπίτι του, μια νύχτα άκουσε χτύπους στον τοίχο, κατάλαβε ότι ήταν ο Άγιος Μηνάς που τον φοβέριζε γιατί εκείνη την ημέρα είχε κατασκοτώσει στο ξύλο έναν χριστιανό. Ο Χασάνμπεης για να σταματήσει να χτυπά του υποσχέθηκε ότι κάθε χρόνο την ημέρα της γιορτής του αγίου Μηνά στις 11 του Νοέμβρη θα του στέλνει δυο ασκιά λάδι για το καντήλι και είκοσι οκάδες κερί. Την υπόσχεση του τήρησε ο Χασάνμπεης και έτσι ο Άγιος Μηνάς δεν του ξαναχτύπησε τον τοίχο. Κατά την παράδοση , όταν οι τούρκοι έριχναν τα βόλια στον Χάνδακα πλήθος κόσμου μπήκε στον Άγιο Μηνά για να γλιτώσει. Κανένα βόλι δεν έπεσε πάνω στην εκκλησία και οι καστρινοί το απέδωσαν σε ένα ακόμα θαύμα του Αγίου Μηνά . Οι χριστιανοί πίστευαν ότι ο Άγιος Μηνάς τη νύχτα καβάλα στο άλογο του και με το κόκκινο κοντάρι του ηλιοκαμένος με άσπρα γέννια μόλις έπεφτε η νύχτα που οι χριστιανοί ήταν μαζεμένοι στα σπίτια τους έκανε βόλτα με το άλογο του στους ρωμαίικους μαχαλάδες, όταν άκουγε τραγούδια στα σπίτια των χριστιανών ήταν ευχαριστημένος και τους έδινε ευχές να κάνουν

παιδιά για να πληθύνει η χριστιανοσύνη. Πριν χαράξει έμπαινε πάλι στην εκκλησιά και ανηφόριζε στο εικόνισμά του. Όταν πρωί πρωί έμπαινε ο εκκλησάρης στην εκκλησία για να σκουπίσει και να γυαλίσει ταμανουάλια έβλεπε το άλογο μουσκεμένο από τον ιδρώτα, δεν παραξενευόταν διότι ήξερε ότι ο Άγιος όλη νύχτα έκανε περιπολία. Όταν κάποτε οι Τούρκοι ετοιμαζόταν να κάνουν σφαγή τον είδαν με τα μάτια τους καβάλα στο άλογό του και χίμηξε στον τούρκικο μαχαλά. Οι Τούρκοι φοβήθηκαν και έβαλαν αμέσως τα μαχαίρια στο θηκάρι.

Από τότε ο Άγιος Μηνάς απεικονίζεται έφιππος ως Ρωμαίος στρατηγός και τιμάται ως προστάτης της πόλης του Ηρακλείου. Αναφέρει ο Γεώργιος Συλλαμιανάκης, στο βιβλίο του Άγιος Μηνάς το 1939, πως όχι μόνο οι Χριστιανοί θεωρούσαν προστάτη της πόλης τον Άγιο Μηνά αλλά και οι Τούρκοι, οι οποίοι αντίκριζαν τον Άγιο με φόβο και σεβασμό. Ο Άγιος Μηνάς, πιστός στην πίστη του, παραιτήθηκε από τον Ρωμαϊκό στρατό και ασκήτεψε στα βουνά. Σε ηλικία πενήντα περίπου ετών θείο όραμα του αποκάλυψε ότι είχε φτάσει η ώρα να μαρτυρήσει. Εγκατέλειψε την προστασία του βουνού και κατέβηκε στην πόλη όπου μπροστά στους ειδωλολάτρες δήλωσε ότι είναι Χριστιανός. Συνελήφθη οδηγήθηκε στη φυλακή και βασανίστηκε φρικτά. Τον μαστίγωσαν, τον εγδαραν και τον

έσυραν γυμνό σε δρόμο με κοφτερές πέτρες. Παρά το φρικτό μαρτύριο του ο άγιος δεν δέχτηκε να αρνηθεί την πίστη του και στο τέλος αποκεφαλίστηκε.

Ο Άγιος Μηνάς από τα χρόνια της τουρκοκρατίας θεωρείτο και θεωρείται ο προστάτης και πολιούχος Άγιος των καστρινών.

Σπυριδάκης Γιώργος Α5

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ

(ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΙΟΣ 2012)

ΠΑΜΕ ΣΑΝ

ΑΛΛΟΤΕ: ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ
ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ.

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΗΡΙΑ ΧΡΗΣΗ

ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ.

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΕΡΖΑΚΗ ΜΑΡΙΑΝΝΑ

Με το πέρασμα των αιώνων χτίστηκαν αρκετά κτήρια στο Ηράκλειο, πολλά από αυτά καταστράφηκαν, άλλα όμως έχουν σωθεί μέχρι και σήμερα. Τα περισσότερα είναι κυρίως από την περίοδο της βενετοκρατίας. Η περίοδο της τουρκοκρατίας δεν άφησε σχεδόν τίποτα τα πιο πολλά κτήρια καταστράφηκαν, άλλα και αυτά που υπήρχαν και υπάρχουν είχαν διαφορετική χρήση και λειτουργία με την σημερινή. Κάποια από αυτά αναφέρονται σε μερικά από τα έργα του Νίκου Καζαντζάκη.

ΛΟΤΖΙΑ:

Είναι ένα από τα πιο κομψότερα και καλλιτεχνικότερα μνημεία της Κρήτης. Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας στη Λότζια εγκαταστάθηκε η ανώτερη οικονομική υπηρεσία της Κρήτης και ο

“Γραμματικός της πόρτας” έτσι έλεγαν τον χριστιανό υπάλληλο που διεκπεραίωνε, τις οικονομικές υποθέσεις των χριστιανών προς τις τουρκικές αρχές .Μετά την απελευθέρωση, η Κρητική Πολιτεία ήθελε να στεγάσει το ιστορικό αυτό οίκημα τον αρχαιολογικό θησαυρό, που είχε συγκέντρωση ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Ηρακλείου. Ετσι έγιναν τα σχέδια της μετατροπής και άρχισαν οι εργασίες. Αλλα όπως αποδείχτηκε το κτήριο δεν είχε την απαιτούμενη αντοχή και στερεότητα που απαιτούσε. Ετσι εγκατέλειψαν το μνημείο και έμεινε για χρόνια κλεισμένο. Στο μεταξύ το κτήριο ήταν επικίνδυνα ετοιμόρροπο και αποφάσισαν να κατεδαφίσουν τον πρώτο όροφο. Καθώς το γκρέμιζαν παρουσίασε άθλια όψη σαν ακρωτηριασμένο κτήριο, ξανάρχισαν οι εργασίες το 1915 για την οικοδόμηση του και συνεχίστηκαν μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Σήμερα η μεγάλη ολόφωτη αίθουσα της Λότζιας, στην οποία δόθηκε το όνομα του ελευθέρου Βενιζέλου, είναι η πολυτελέστατη αίθουσα Δημοτικού Συμβουλίου, αντάξια της ιστορίας της πόλης και του μνημείου.

Η ΛΟΤΖΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ.



Η ΛΟΤΖΙΑ ΣΗΜΕΡΑ.



ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ:

Ο Άγιος Μάρκος ήταν προστάτης των Βενετών και για αυτό από τα πρώτα χρόνια της Βενετοκρατίας έκτισαν οι Βενετοί τον ναό αυτό. Αρχισε να κτίζεται το 1239. Την Τουρκοκρατία ο Άγιος Μάρκος ήταν γνωστός με το όνομα Δεφτερδάρ τζαμί. Αμέσως κατεδάφισαν το κωνωνοστάσιο και στην θέση του ύψωσαν μιναρέ, που έπεσε με το σεισμό του 1767, όπως αναφέρεται σε τουρκικό έγγραφο του Τουρκικού αρχείου Ηρακλείου. Οι Τούρκοι κατάστρεψαν και τις τοιχογραφίες του ναού. Μέχρι το 1915 ήταν τζαμί. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών τον πήρε η εθνική τράπεζα ως ανταλλάξιμο και ύστερα παραχωρήθηκε στο δήμο, το 1923, για να χτίσει στη θέση του δημοτικό θέατρο. Δεν έγινε όμως αυτό ο Άγιος Μάρκος χρησιμοποιήθηκε ως κινηματογράφος με το όνομα "Μινώα". Στην κατοχή έγινε αποθήκη τροφίμων. Το 1956, μετά από σύμβαση μεταξύ του δήμου και της εταιρίας Κρητικών Ιστορικών Μελετών, το μνημείο, με την βοήθεια της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, αποκαταστάθηκε στην αρχική του μορφή, με σκοπό να χρησιμοποιηθεί σαν αίθουσα διαλέξεων, τελετών εκθέσεων Κρητικών αγιογραφιών και για παρόμοιες πνευματικές εκδηλώσεις. Στην αίθουσα του Αγίου Μάρκου είναι διαρκής έκθεση αντιγράφων βυζαντινών τοιχογραφιών του 13^ο και 14^ο αιώνα. Σήμερα χρησιμοποιείται κυρίως ως Δημοτική Πινακοθήκη.



Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΩΣ ΤΖΑΜΙ.



Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ.



Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΣΗΜΕΡΑ.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ:

Το

περίφημο Τσεπχανέ (οπλοθήκη) στεγάζονταν στην Ενετική Λέσχη. Το αρχιτεκτονικό μνημείο όμως, στο σύνολο του, ήταν γνωστό ως Τσεπχανές σε όλη την διάρκεια της τουρκοκρατίας. Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς η οπλοθήκη λειτούργουσε ως μουσείο, έμμεσες πληροφορίες μας επιτρέπουν να ισχυριστούμε ότι αμέσως μετά την ολοκλήρωση της κατάκτησης του νησιού από τους Τούρκους, εκδηλώθηκε εκ μέρους του νέου κατακτητή για το παρωχημένης εποχής πολεμικό υλικό που βρέθηκε σε αποθήκες των Κρητικών πόλεων και πρέπει να υπήρξαν συγκεκριμένες εντολές για την διαφύλαξη του σε ειδικούς χώρους. Στο Ηράκλειο πάντως ο Τσεπχανές ξέρουμε ότι λειτούργουσε ως κανονικό μουσείο τουλάχιστον από τα μέσα του 19^ο αιώνα. Επίσης μαθαίνουμε από τον Στέφανο Ξανθουδίδη πως σε όλη την διάρκεια της τουρκοκρατίας οι πασάδες και οι αξιωματούχοι που κατά τους καιρούς υπηρετούσαν στο Ηράκλειο συνήθιζαν να παίρνουν φεύγοντας και μερικά όπλα –αντίκες από την περίφημη συλλογή του Τσεπχανέ, ενώ όσα έμειναν τα περισσότερα τα πήραν μαζεμένα το 1898, με την αναχώρηση του Τουρκικού στρατού. Σήμερα λίγα μόνο κομμάτια βρίσκονται στο Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου.

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

ΚΑΙ Η ΛΕΣΧΗ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ:

Είναι αποτέλεσμα της κατασκευής Τούρκικου κτίσματος, του τέλους του 19^ο αιώνα. Το πρώτο κτίσμα που κατασκευάστηκε στη θέση αυτή ήταν Βενετικό. Οι Βενετοί την έβδομη δεκαετία του 16^ο αιώνα κατασκεύασαν τους στρατώνες του Αγίου Γεωργίου, που είχαν δυνατότητα στέγασης 700 στρατιωτών. Μετά την πτώση του Χάνδακα στους Τούρκους οι Βενετικοί στρατώνες χρησιμοποιήθηκαν από τους νέους κατακτητές. Καταστράφηκαν όμως με τον σεισμό του 1856. Στην ίδια οι Τούρκοι αποφάσισαν να κατασκευάσουν νέους στρατώνες. Τα σχέδια εκπονήθηκαν από τον Αθανάσιο Μούση, στον οποίο οφείλεται ο σχεδιασμός και άλλων λαμπρών κτηρίων. Το κτήριο ήταν γνωστό με την Τούρκικη ονομασία κισλάδες, ήταν ένα δώροφο, επίμηκες και ενιαίο. Μετά την αυτονομία και την αποχώρηση του Τούρκικου στρατού, στους παλαιούς στρατώνες στεγάστηκε το Γυμνάσιο Ηρακλείου ενώ αργότερα το 1921, στεγάστηκε και το δεύτερο γυμνάσιο της πόλης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1920, με τα σχέδια του Δημήτρη Κυριακού, το τούρκικο κτήριο υφίσταται εκτεταμένες τροποποιήσεις ώστε να λειτουργήσει ως σύγχρονο διοικητήριο. Έτσι το ενιαίο κτίσμα τώρα χωρίζεται σε τρία επιμέρους τμήματα ανάμεσα στα οποία δημιουργούνται ευρείες υπαίθριες διαβάσεις.



**Η ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ
ΚΑΙ Η ΛΕΣΧΗ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ.**



ΕΝΕΤΙΚΑ ΝΕΩΡΙΑ:

Χτίστηκαν από τους Βενετούς 15^ο-17^ο αιώνα. Ήταν στεγασμένοι επιμήκεις χώροι που χρησίμευαν για την κατασκευή και επισκευή των καραβιών του Βενετσιάνικου στόλου. Ανάμεσα στα νεώρια υπήρχε αποθήκη άλατος ενώ μια μεγάλη δεξαμενή νερού με χωρητικότητα 20.000 βαρέλια είχε κτιστεί δυτικά από το τελευταίο νεώριο. Κάθε νεώριο αποτελείτε από δύο θολοσκεπείς χώρους που επικοινωνούν μεταξύ τους μέσα από τοξωτά ανοίγματα διαθέτει και τέσσερα ανοίγματα στην οροφή για να μπαίνει φως και αέρας . Την περίοδο της τουρκοκρατίας είχαν την ίδια χρήση δηλαδή για την κατασκευή και επισκευή πλοίων.

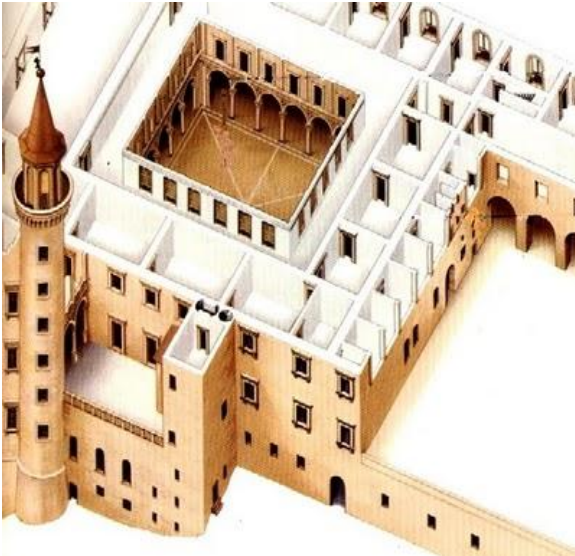


ΕΝΕΤΙΚΑ ΝΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ.



ΔΟΥΚΙΚΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟ:

Χτίστηκε επί ενετοκρατίας (13^ο-17^ο αιώνας) και ήταν γνωστό ως παλάτι του Ενετού Δούκα ήταν αυτός που αποφάσιζε για την τύχη του Ηρακλείου μαζί με άλλους δυο συμβούλους. Το δουκικό παλάτι ήταν πολυώροφο με βεράντες και θολωτούς χώρους που ενοικιάζονταν σαν κατάστημα στο ισόγειο. Βρισκόταν στο βόρειο τμήμα της πλατείας Λιονταριών, εκεί που σήμερα είναι τα σουβλατζιδικα, ενώ καταλάμβανε ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο. Μετά την κατάληψη του νησιού από τους Τούρκους στο δουκικό παλάτι εγκαταστάθηκε ο βεζίρης με την συνοδεία του. Το 1856 ισχυρός σεισμός ισοπέδωσε μεγάλο μέρος του Ηρακλείου και καταστράφηκαν πολλά μνημεία μαζί με αυτά και το δουκικό ανάκτορο.



ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ: www.clab.edc.uoc.gr/seminar/xandakas/logia.htm

<http://52dimiraki.ira.sch.gr/perivallontika.files/irakliocity/agios%20markos.html>

<http://www.kairatos.com.gr/afieroma/moyseio.htm>

http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1726

<http://www.explorecrete.com/Heraklion/GR16-Heraklion-arsenalas.html>

<http://www.explorecrete.com/Heraklion/GR04-Heraklion-lions-square.html>

ΒΙΒΛΙΑ: Στερ. Γ. Σπανάκη Το Ηράκλειο στο πέρασμα των αιώνων.
Σελίδες: 85-126

**ΙΩΑΝΝΑ
ΠΟΛΥΖΩΑΚΗ.**

Μεγάλο Κάστρο- Οι επαναστάσεις την περίοδο της Τουρκοκρατίας

Πληροφορίες από την Ιστορία:

Χρονολόγιο Επαναστάσεων

- ✚ 1647-1669: Κατάκτηση του Κάστρου
- ✚ 1770: Επανάσταση Δασκαλογιάννη
- ✚ 1821: «Ο μεγάλος αρπεντές»
- ✚ 1828: Ο αρπεντές του Αγριολίδη
- ✚ 1830-1840: Σύντομη αιγυπτιακή κατοχή
- ✚ 1840: Συνθήκη του Λονδίνου
- ✚ 1841-1858: Διάφορα επαναστατικά κινήματα
- ✚ 1856: Συνθήκη των Παρισίων (Χάττι Χουμαγιούν)
- ✚ 1858: Κίνημα του Μαυρογένη
- ✚ 1866-1869: Μεγάλη Επανάσταση
- ✚ 1868: Οργανικός Νόμος
- ✚ 1878: Σύμβαση της Χαλέπας
- ✚ 1889: Αποτυχημένη Επανάσταση
- ✚ 1895-1897: Επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων
- ✚ 1898: Σφαγές Χριστιανών
- ✚ 1898-1906: Κρητική Πολιτεία
- ✚ 1912-1913: Ένωση Κρήτης με την Ελλάδα

Κατάκτηση του Μεγάλου Κάστρου(1647-1669)

Η τούρκικη απειλή δεν άργησε να φτάσει και στην Κρήτη. Το 1645 τούρκικα στρατεύματα κατέφτασαν και στην Μεγαλόνησο. Μετά από σκληρές μάχες οι Τούρκοι κατάφεραν να κυριαρχήσουν σε όλη το νησί εκτός όμως από τον Χάνδακα (Ηράκλειο).

Η πολιορκία του Κάστρου διήρκησε 22 ολόκληρα χρόνια ξεκινώντας το 1647 και καταλήγοντας στην τελική παράδοση της πόλης (με συμφωνία) το 1669.



Η κατάκτηση του Ηρακλείου ήρθε έπειτα από την προδοσία του βενετοκρητικού Μπαρότσι. Ο Ανδρέας Μπαρότσι ήταν ο μηχανικός που έδωσε τα σχέδια των τειχών στον πολιορκητή Αχμέτ Κιοπρουλή πασά το 1667, αποκαλύπτοντας έτσι τα πιο αδύναμα σημεία τους. Παράλληλα, η αμυντική δύναμη του Κάστρου είχε αποδυναμωθεί μετά από 20 χρόνια αδιάκοπης πολιορκίας. Παρόλα αυτά κράτησε την αντίσταση του για δύο χρόνια ακόμη μέχρι την πτώση του (1669).

Μετά από την πιο μακρόχρονη πολιορκία της παγκόσμιας ιστορίας οι ανθρώπινες ζωές που χάθηκαν και οι υλικές ζημιές που υπέστη η πόλη ήταν απροσμέτρητες. Ο Κιοπρουλή Πασάς με σκοπό να κάνει θριαμβευτική είσοδο στην πόλη γκρέμισε ένα μέρος των τειχών για να βρει τελικά ένα Ηράκλειο κατεστραμμένο. Μόνο ένα μικρό ποσοστό των σπιτιών ήταν κατοικήσιμα ενώ τα υπόλοιπα ήταν κατεστραμμένα από τα βόλια και ερειπωμένα. Από την άλλη οι δρόμοι ήταν γεμάτοι με βλήματα, μπάζα από διαλυμένα σπίτια και πλήθος πτωμάτων.

Επανάσταση Δασκαλογιάννη (1770-1771)

Ο Ιωάννης Δασκαλάκης ή Δασκαλογιάννης θεωρείται ο πρωτομάρτυρας της Κρητικής Επανάστασης. Πριν το 1770 η κατάσταση της Κρήτης ήταν τραγική. Οι διάφορες αυθαιρεσίες των γενιτσάρων ήταν καθημερινές και η βαριά φορολογία σε βάρος των χριστιανών οδηγούσε ολόκληρα χωριά μαζί με τον ιερέα τους να αλλάζουν θρησκεία. Οι Σφακιανοί βλέποντας ότι σε λίγο καιρό δεν θα υπήρχε χριστιανός στο νησί και αφού ο Δασκαλογιάννης είχε πεισθεί ότι η Ρωσία θα τους βοηθούσε έμπρακτα, αποφάσισαν να ξεσηκωθούν. Τελικά όμως αυτή η πολλά υποσχόμενη επανάσταση δεν είχε αίσιο τέλος. Ο Δασκαλογιάννης ως αρχηγός, για να σώσει όσους ανθρώπους ήταν ακόμα ζωντανοί αποφάσισε να παραδοθεί στον πασά. Αυτός δεν τον σκότωσε αμέσως καθώς ήθελε να του αποσπάσει πληροφορίες. Στις 17 Ιουνίου 1771 αφού είδε ότι δεν κατάφερνε τίποτα έγδαρε τον Δασκαλογιάννη ζωντανό στην πλατεία του Ηράκλειου που από τότε φέρει το όνομα του.

Ο Μεγάλος Αρπεντές (1821)

Το 1821, το έτος του μεγάλου ξεσηκωμού των Ελλήνων βρίσκει και τους Κρητικούς έτοιμους να παλέψουν για ελευθερία. Διάφοροι πολέμαρχοι, τουρκομάχοι όπως ο Βέργας, ο Καζάνης και ο Συμιανός με τις ενέργειες τους δημιουργούσαν στους Τούρκους ανησυχίες για τις επαναστατικές κινήσεις των ραγιαδών. Η είδηση της επανάστασης στην υπόλοιπη Ελλάδα έφτασε στην Ανατολική Κρήτη στις 23-24 Ιουνίου του 1821 όταν ένα τούρκικο καράβι που μετέφερε αυτά τα νέα κατέφτασε στο Ηράκλειο. Καθώς το άκουσαν αυτό οι Τούρκοι εξαγριώθηκαν και στράφηκαν αμέσως στους χριστιανούς κατοίκους του νησιού. Επί μέρες και νύχτες έσφαζαν, πυρπολούσαν και λεηλατούσαν το Μεγάλο

Κάστρο. Αυτή η μεγάλη σφαγή έμεινε στην ιστορία ως «ο μεγάλος αρπεντές» με 800 χριστιανούς να χάνουν την ζωή τους.

Ο Αρπεντές του Αγριολίδη(1828)

Η σφαγή του 1821 δεν ήταν και η μόνη που βίωσε το Μεγάλο Κάστρο από τον τούρκικο ζυγό. Το 1828 έχουμε τον αρπεντέ του Αγριολίδη. Οι Τούρκοι εκδικούνται για τον φόνο του αιμοβόρου Αγριολίδη, δυνάστη και φονιά της Μεσαράς, από κρητικούς, σφάζοντας 700 χριστιανούς.

Αιγυπτιακή Κατοχή(1830-1840)

Με το πρωτόκολλο που αποφασίστηκε η ανεξαρτησία της Ελλάδας, με το ίδιο πρωτόκολλο μεταφέρεται η κυριαρχία της Κρήτης από τον σουλτάνο στον Μεχμέτ Αλή. Η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία με το πρωτόκολλο του Λονδίνου (6 Ιουλίου 1827) αποφασίζουν να παραδώσουν την Κρήτη στον Αιγύπτιο αντιβασιλέα (υποτελή του σουλτάνου) Μεχμέτ Αλή. Για αυτή τους την ενέργεια είχαν ως βασικό πρόσχημα το γεγονός ότι η παρέμβαση ενός «τρίτου» θα εμπόδιζε την αλληλοεξόντωση ανάμεσα σε Τούρκους και Κρητικούς. Έτσι η Αγγλία προτείνει στον σουλτάνο την παραχώρηση της Κρήτης στον Μεχμέτ ως αποζημίωση για τα τεράστια έξοδα της εκστρατείας του γιού του, Ιμπραήμ, στην Πελοπόννησο. Απώτερος όμως σκοπός της Αγγλίας φαίνεται να είναι η υποβίβαση της τούρκικης δύναμης ώστε να στερεώσει την δικιά της κυριαρχία στην Μεσόγειο.

Το 1840 ο Μεχμέτ Αλή θέλοντας να εξασφαλίσει την μόνιμη κυριαρχία του στο νησί κηρύττει πόλεμο στον σουλτάνο από τον οποίο τελικά ηττάται. Η αιγυπτιοκρατία άφησε πολλά κοινωφελή έργα στον Χάνδακα. Κυριότερο από αυτά αποτελούσε η επισκευή του ενετικού λιμένος που μέχρι τότε ήταν γεμάτο δυσσομία και έντομα μιας και οι Τούρκοι είχαν κλείσει το κανάλι που ανανέωνε τα νερά από την θάλασσα.

Συνθήκη του Λονδίνου(1840)

Στις 3 Ιουλίου 1840 και έπειτα από την πολεμική σύγκρουση του σουλτάνου με τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου υπογράφεται η συνθήκη του Λονδίνου. Με αυτή την συνθήκη οι Μεγάλες δυνάμεις αποφασίζουν να επαναφέρουν την Κρήτη στα χέρια του σουλτάνου ενώ ο Μεχμέτ παραιτείται επίσημα από την κρητική κυριαρχία στις 27/11/1841. Η λήξη της αιγυπτιοκρατίας βρίσκει τους κρητικούς να υπερέχουν θρησκευτικά αλλά και οικονομικά και οργανωτικά.

1841-1858

Την περίοδο αυτή το επαναστατικό πνεύμα των Κρητικών δεν επαναπαύτηκε. Διάφορα κινήματα ξεσπούσαν ανά τακτά χρονικά διαστήματα χωρίς βέβαια καμία ευνοϊκή κατάληξη για το Μεγάλο Κάστρο.

Συνθήκη των Παρισίων(1856)

Με την συνθήκη των Παρισίων που τερμάτιζε τον Κριμαϊκό πόλεμο εκδόθηκε και το Χάτι Χουμαγιούν, το δεύτερο σημαντικό μεταρρυθμιστικό διάταγμα μετά το Χάτι Σερίφ (1839). Το νέο αυτό διάταγμα επιβεβαίωνε τις μεταρρυθμιστικές αρχές εκείνου του 1839 και διευκρίνιζε με σαφήνεια τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, μιλώντας με μια ιδιαίτερα ριζοσπαστική γλώσσα. Το Χάτι Χουμαγιούν επικεντρωνόταν στην ισότητα όλων των υπηκόων της αυτοκρατορίας όσον αφορά ζητήματα φορολογίας, στη συμμετοχή τους στο υπαλληλικό σώμα, σε όλα τα διοικητικά και δικαστικά όργανα άλλα και στην εισαγωγή τους στις στρατιωτικές σχολές και στην εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας που μέχρι τότε αποτελούσε προνόμιο και βάρος μόνο των μουσουλμάνων. Επιπλέον επιβεβαιώνεται η νομιμότητα των πολιτικοθησκευτικών οργανώσεων των μη μουσουλμάνων (μιλέτ), έκανε όμως λόγο για την ανάγκη μεταρρύθμισης της λειτουργίας τους έτσι ώστε να συμμετέχουν περισσότεροι λαϊκοί στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Σε ότι είχε να κάνει με την φορολογία, καταργούσε το ιλιτζάμ* και το αντικαθιστούσε με ένα σύστημα άμεσης είσπραξης των φόρων. Εν κατακλείδι, οριζόταν η ίδρυση τραπεζών, η δυνατότητα στους αλλοδαπούς να κατέχουν ακίνητη περιουσία εντός της αυτοκρατορίας, η κωδικοποίηση του ποινικού και εμπορικού δικαίου και η ίδρυση μικτών δικαστηρίων για την εκδίκαση υποθέσεων ανάμεσα σε μουσουλμάνους και μη.

Το Χάτι Χουμαγιούν ήταν μόνο ένα θεωρητικό κείμενο που υποσχόταν μεταρρυθμίσεις, καθορίζοντας τις αρχές τους. Δεν είχε καμία πρακτική αξία αν δεν γινόταν έκδοση και επιβολή των νόμων που θα μεριμνούσαν ώστε να εφαρμοσθεί στην πράξη. Για να γίνει όμως κάτι τέτοιο θα χρειαζόταν και η αντίστοιχη πολιτική βούληση. Παρόλα αυτά, ακόμα και αν ο Σουλτάνος δεχόταν να πραγματοποιήσει αυτές τις μεταρρυθμίσεις, ακόμα και αν είχε γύρω του πολιτικούς με σύγχρονες αντιλήψεις, θα έπρεπε και πάλι να πάει ενάντια στα ήθη και στις μουσουλμανικές πεποιθήσεις και να τα βάλει με τους πολυάριθμους κρατικούς υπαλλήλους που είχαν προσκολληθεί στην παλιά κατάσταση των πραγμάτων. Έτσι όπως είναι φυσικό αυτή η αντίσταση ήταν αρκετή για να εμποδίσει οποιαδήποτε θετική αλλαγή για τους χριστιανούς.

*Το ιλιτζάμ ήταν ένα είδος αγροτικού φόρου που ξεκίνησε στην Οθωμανική Αίγυπτο τον 17^ο αι.. Σύμφωνα με αυτό, η κυβέρνηση υπενοικίαζε προκαταβολικά τους φόρους μιας περιοχής (ιλιτζάμς) σε πλούσιους αριστοκράτες που λάμβαναν έως και πέντε φορές το ποσό που είχαν πληρώσει και μαζί με αυτό εισφορά σε είδος.

Κίνημα του Μαυρογένη(1858)

Η άρνηση του σουλτάνου να τηρήσει το Χάτι Χουμαγιούν, οδήγησε στον ξεσηκωμό των Κρητικών και σε μια νέα επαναστατική ενέργεια γνωστή ως το κίνημα του Μαυρογένη (14 Μαΐου 1858). Ο φόβος για μια νέα επανάσταση, σε περίοδο που η Τουρκία ήταν αρκετά ταπεινωμένη διεθνώς, ανάγκασε τον σουλτάνο να κάνει διαπραγματεύσεις με τους αρχηγούς των Κρητών. Έτσι στις 7 Ιουλίου 1858 εκδόθηκε φερμάνι από τον σουλτάνο που έδινε στους χριστιανούς του νησιού θρησκευτικά, διοικητικά, φορολογικά και δικαστικά προνόμια καθώς και δικαίωμα οπλοφορίας. Επίσης τους παραχωρήθηκε το προνόμιο οργάνωσης των χριστιανικών Δημογεροντιών ενός θεσμού που είχε μεγάλη σημασία για την εσωτερική οργάνωση και ζωή των χριστιανικών κοινοτήτων. Οι Δημογεροντίες ανέλαβαν ένα πολύ σημαντικό έργο, το έργο της κοινωνικής πρόνοιας και της παιδείας παράλληλα με την ίδρυση νοσοκομείων και σχολείων.

Το σουλτανικό αυτό φερμάνι έμελλε να καταργηθεί εξαιτίας ενός ανίκανου διοικητικού μηχανισμού και ενός μουσουλμανικού πληθυσμού που ήταν εχθρικό προς κάθε μεταρρύθμιση. Ο διορισμός του Ισμαήλ Χακίμ πασά ως Γενικό Διοικητή της μεγαλονήσου το 1861 δε ωφέλησε την κατάσταση. Αντιθέτως, ο Ισμαήλ, παλαιός υπουργός εμπορίου της Κωνσταντινούπολης και ελληνικής καταγωγής, θέλοντας να φέρει τους πάντες με το μέρος του, υποσχόταν τα πάντα σε όλους χωρίς να τηρήσει ποτέ τις υποσχέσεις του. Με αυτόν τον τρόπο κατέληξε να αυξάνει τον αριθμό των δυσαρεστημένων πολιτών. Στα τέλη του 1865 οι σχέσεις μεταξύ μουσουλμάνων και χριστιανών είχαν οξυνθεί τόσο που οι σύγκρουση ήταν αναπόφευκτη.

Η Επανάσταση του '66 (1866-1869)

Την στιγμή που η διεθνής κατάσταση έδειχνε ευνοϊκή για μια επανάσταση, οι συνθήκες διαβίωσης των κρητικών γίνονταν όλο και χειρότερες. Σε μια εμπιστευτική του αναφορά, ο γενικός πρόξενος της Ελλάδας στα Χανιά Νικόλαος Σακόπουλος προς το Σπυρίδωνα Βαλαωρίτη, υπουργό εξωτερικών, περιέγραφε την κατάσταση της Κρήτης το 1866. Με αυτή του την επιστολή του εξηγεί ότι «ο διακαέστερος πόθος» των κατοίκων της Κρήτης είναι να ενωθούν με την υπόλοιπη Ελλάδα και ότι για να το καταφέρουν αυτό είναι έτοιμοι να θυσιάσουν ακόμα και την ίδια τους την ζωή. Αλλά αν αυτό δεν ήταν ακόμα δυνατό να συμβεί μπορούσαν να περιοριστούν στην απαλλαγή από νέους φόρους που τους είχαν επιβληθεί.

Πριν εκτελέσουν τα σχέδια τους για επανάσταση, οι Κρητικοί επικοινωνήσαν με τους προξένους της Ρωσίας και της Ελλάδας στα Χανιά. Ο πρόξενος της Ρωσίας, ο ελληνικής καταγωγής, Σπυρίδων Δενδρινός, αν και αντίθετος στο να γίνει κάποιο επαναστατικό κίνημα τους συμβούλεψε αν είναι να επιδιώξουν κάτι να επιδιώξουν ειρηνικά ορισμένες μεταρρυθμίσεις όπως την κατάργηση των νέων φόρων, την ελεύθερη εκλογή δημογερόντων κ.τ.λ., υπόσχοντας τους την πιθανή

υποστήριξη του. Ο Σακόπουλος απέφυγε να τους ενθαρρύνει ισχυρίζοντας ότι η παρούσα πολιτική κατάσταση της Ευρώπης δεν θα ήταν πρόσφορος για μια τέτοια επαναστατική κίνηση και λέγοντας τους ότι θα έπρεπε να αρκεστούν στο να ζητήσουν με μετριοπάθεια την ανακούφιση από τους δυσφόρητους φόρους και τίποτα περισσότερο.

Στην Αθήνα, η εξέλιξη της κατάστασης του νησιού ανησυχούσε την κυβέρνηση (Μπενιζέλος Ρούφος) που ήταν στην εξουσία από τον Νοέμβριο του '65. Τόσο η κυβέρνηση όσο και ο βασιλιάς αποδοκίμαζαν τον κρητικό ξεσηκωμό. Παρόλα αυτά μέρος του χριστιανικού πληθυσμού της Κρήτης είχε ήδη συγκεντρωθεί κοντά στα Χανιά στις 14 Μαΐου 1866, οπότε και έστειλαν στον Ισμαήλ πασά μια μεγάλη αναφορά, με την παράκληση να διαβιβαστεί στον βασιλιά Σουλτάν Αβδούλ Αζίζ Χαν. Μέσα σε αυτήν την αναφορά υποβάλλονταν δέκα αιτήματα που ήταν τα εξής:

1. Η ανακούφιση από τους υπέρογκους φόρους
2. Η βελτίωση των μέσων συγκοινωνίας
3. Η σύσταση δανειστικής Τράπεζας
4. Η ελεύθερη εκλογή δημογεροντιών
5. Η βελτίωση του δικαστικού συστήματος
6. Η επανεισαγωγή της ελληνικής γλώσσας στις δικαιοπραξίες
7. Η εξασφάλιση εγγυήσεων της προσωπικής ελευθερίας
8. Η δημιουργία σχολείων και νοσοκομείων
9. Η άδεια διεξαγωγής του εμπορίου από όλα τα λιμάνια του νησιού
10. Η γενική αμνήστευση των συμμετεχόντων σε αυτό το κίνημα.

Συγχρόνως με την αναφορά στον σουλτάνο, οι συμμετέχοντες στην συνέλευση υπέγραψαν και ένα εμπιστευτικό υπόμνημα που προοριζόταν για τις τρεις Μεγάλες δυνάμεις που προστάτευαν την Ελλάδα. Στο υπόμνημα αυτό τους παρακαλούσαν να συναινέσουν στην ένωση της Κρήτης με την υπόλοιπη Ελλάδα και αν δεν είναι δυνατό αυτό να βοηθήσουν τουλάχιστον στην χορήγηση πολιτικού οργανισμού που να εγγυάται κυβέρνηση χριστιανική και φιλόνητη. Με αυτό τον τρόπο η συνέλευση διαλύθηκε αφήνοντας μια Επιτροπή να περιμένει την επίσημη απάντηση.

Η κατάσταση όμως της μεγαλονήσου ήδη άρχισε να χειροτερεύει. Οι μουσουλμάνοι με τις οικογένειες τους κατέφευγαν στις οχυρωμένες πόλεις, οι χριστιανοί έπαιρναν τα όπλα τους και συγκεντρώνονταν στα βουνά ενώ ο Ισμαήλ προσπαθούσε να διαλύσει την Επιτροπή αφού την θεωρούσε ως υποκινήτρια επανάστασης. Στην πόλη της Αθήνας, η νέα κυβέρνηση του Βούλγαρη (1866), επηρεαζόμενη από τους υπουργούς των Εξωτερικών Επαμεινώνδα Δεληγεώργη και των Στρατιωτικών αντισυνταγματάρχη Χαράλαμπο Ζυμβρακάκη που καταγόταν από την Κρήτη, έδειχνε τώρα πια ευνοϊκές διαθέσεις για το κρητικό ζήτημα.

Ωστόσο, η απάντηση που περίμενε η Επιτροπή έφτασε στις 20 Ιουλίου και τοιχοκολλήθηκε με την μορφή επιστολής του μεγάλου βεζίρη Μωχάμετ Ρούσδη προς τον Ισμαήλ πασά. Η επιστολή αυτή ήταν κυρίως απορριπτική και απειλητική προς τους Κρητικούς. Μέσα σε αυτή ο Βεζίρης ισχυριζόταν ότι οι κρητικοί ήταν οι πιο ευνοημένοι υπήκοοι της Αυτοκρατορίας, ότι δεν είχαν το δικαίωμα να ζητούν

κατάργηση των φόρων και πως οι δρόμοι, τα νοσοκομεία και τα σχολεία που ζητούσαν δεν θα εκτελούνταν όλα μαζί αλλά πολύ βαθμιαία. Επιπλέον τους απειλούσε ότι αν δεν υποτάσσονταν στους Τούρκους εγγράφως θα έπρεπε να τους πολεμήσει δια της βίας σαν αντάρτες.

Κατόπιν αυτού, οι επαναστάτες του νησιού, είχαν ήδη συγκροτηθεί σε μια «Γενική Συνέλευση των Κρητών» και συγκεντρώθηκαν στα Σφακιά όπου και υπέγραψαν στις 21 Αυγούστου 1866 ψήφισμα για την κατάλυση της τούρκικης εξουσίας και την παντοτινή ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Με αυτό το ψήφισμα κηρύχτηκε τυπικά η επανάσταση, ουσιαστικά όμως ο ένοπλος αγώνας ήταν αυτός που έφερε την επανάσταση στην πράξη. Οι εξεργεμένοι χριστιανοί συγκρότησαν ένοπλα σώματα κατά επαρχίες που βρίσκονταν υπό την αρχηγία τοπικών οπλαρχηγών από τους οποίους στο Μεγάλο Κάστρο ξεχώριζε ιδιαίτερα ο Μιχαήλ Κόρακας. Πέντε ημέρες μετά το ψήφισμα, οι επαναστάτες ήρθαν αντιμέτωποι με τον τακτικό στρατό των εχθρών και με τους Τουρκοκρητικούς που οχυρωμένοι μέσα στα φρούρια, έκαναν εξόδους τακτικά χτυπώντας τα γύρω χωριά.

Στις 30 Αυγούστου αποβιβάστηκε στο νησί ο γενικός διοικητής Μουσταφά πασάς καθώς την 1^η Σεπτεμβρίου ο Ισμαήλ έφυγε από την Κρήτη. Ο Μουσταφά δημοσίευσε προκήρυξη με την οποία έδινε προθεσμία πέντε ημερών στους χριστιανούς να υποταγούν διαβεβαιώνοντας τους, ότι ήταν έτοιμος να ακούσει τα αιτήματά τους. Σε περίπτωση που αρνούσαν τους απειλούσε έμμεσα ότι θα πάρει τα «κατάλληλα» μέτρα. Με την λήξη της προθεσμίας, ο Μουσταφά συγκρότησε εκστρατευτικό σώμα και αφού εγκατέλειψε το φρούριο των Χανίων άρχισε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις πυρπολώνοντας και λεηλατώντας όλα τα χωριά στο πέρασμα του.



Η επανάσταση της Κρήτης συνήγειρε ιδιαίτερα την ελληνική κοινή γνώμη. Στις 29 Ιουλίου 1866 είχε ήδη συγκροτηθεί στην Αθήνα η «Κεντρική υπέρ των Κρητών Επιτροπή» με υπεύθυνο τον κρητικής καταγωγής Μάρκο Ρενιέρη που συγκέντρωνε συνδρομές και έστελνε όπλα, πολεμοφόδια και τρόφιμα στο νησί, μέσω της ειδικής «Επιτροπής επί των αποστολών» που δημιουργήθηκε στην Σύρο με πρωτοβουλία του επίσης κρητικής καταγωγής Μίνωα Μπογιατζόγλου. Κάθε βράδυ, τα καΐκια που εξασφάλιζαν το σύνδεσμο ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Κρήτη, κατόρθωναν να ξεφορτώνουν τα εφόδια τους στις βραχώδεις ακτές, παρά τον αποκλεισμό του οθωμανικού στόλου. Σύντομα τον Σεπτέμβριο του '66 η Επιτροπή απέκτησε δυο μικρά ατιμόπλοια, την «Υδρα» και το «Πανελλήνιον» που έκαναν 11 πλόες προς την Κρήτη πριν αντικατασταθούν από τρία μεγαλύτερα και ταχύτερα, το «Αρκάδι», την «Κρήτη» και την «Ένωση».

Εκτός από τα εφόδια που μετέφεραν αυτά τα πλοία, αποβίβαζαν κατά περιόδους στην Κρήτη ομάδες εθελοντών που ήταν ως επί το πλείστον αξιωματικοί και

υπαξιωματικοί του ελληνικού στρατού καθώς και φοιτητές αλλά και επαγγελματίες των όπλων. Μερικοί από αυτούς ήταν οι Πάνος Κορωναίος, Χρήστος Βυζάντιος, Ιωάννης Ζυβρακάκης, Δημήτριος Πετροπουλάκης, Γεώργιος Κουμουρλή κ.ά.. Σε αυτούς προστέθηκαν και εκατοντάδες ξένοι εθελοντές. Αυτοί ήταν κυρίως Γαριβαλδινοί αλλά και άλλοι ποικίλης προέλευσης και κινήτρων από Ευρώπη και Αμερική μιας και το ενδιαφέρον όχι μόνο της ελληνικής αλλά και της διεθνούς γνώμης στράφηκε προς την Κρήτη, ιδίως μετά την συγκίνηση που προκάλεσε το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου (9 Νοεμβρίου 1866). Ακολούθησε η πιο επίμονη και αιματηρή από όλες τις Επαναστάσεις της Κρήτης του 19^{ου} αιώνα. Είχε διάρκεια περίπου τριών χρόνων και στο διάστημα αυτό δόθηκαν αρκετές αιματηρές μάχες, από τις οποίες όμως καμία δεν υπήρξε αποφασιστικής σημασίας.

Υποχωρώντας μπροστά στην υπεροχή των εχθρικών δυνάμεων, και μη έχοντας ούτε τρόφιμα ούτε πολεμοφόδια, οι επαναστάτες του νησιού υποτάχτηκαν στους Τούρκους ή έφυγαν στην Ελλάδα ενώ μερικές μεμονωμένες ομάδες συνέχιζαν να περιπλανιούνται στα φαράγγια και να παίρνουν μέρος σε μικροσυμπλοκές μέχρι τα τέλη της άνοιξης του 1869. Όσο κράτησε η επανάσταση, χιλιάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν και από τις δυο πλευρές, εκατοντάδες χωριά λεηλατήθηκαν και πυρπολήθηκαν και η παραγωγική βάση της Κρήτης υπέστη πολύ μεγάλο πλήγμα. Παράλληλα περίπου 50.000 γυναικόπαιδα κατέφυγαν ως πρόσφυγες στην Ελλάδα ενώ ανάμεσα τους ήταν και η οικογένεια του Ελευθερίου Βενιζέλου που τότε ήταν μόλις τριών ετών.

Οργανικός Νόμος (1868)

Παρόλο που η επανάσταση του 1866-1869 ήταν ουσιαστικά αποτυχημένη, είχε εν τούτοις ένα παράπλευρο αποτέλεσμα, που την δεδομένη στιγμή δεν εκτιμήθηκε στις πραγματικές του διαστάσεις και συνέπειες. Η οθωμανική κυβέρνηση, προσπαθώντας να κατευνάσει τα πνεύματα των επαναστατών, είχε εξαγγείλει, ήδη από τον Νοέμβριο του 1867, μέσω του ίδιου του μεγάλου βεζίρη Αλή πασά, έναν διοικητικό κανονισμό που υπογράφηκε από τον σουλτάνο στις 8 Ιανουαρίου 1868 και έμεινε στην ιστορία ως ο Οργανικός Νόμος της Κρήτης. Μέσω αυτού του νόμου η Κρήτη ονομάζεται Γενική Διοίκηση, με διοικητή που ορίζεται από τον σουλτάνο και πλαισιώνεται από έναν μωαμεθανό και έναν χριστιανό σύμβουλο. Εκτός από την διοικητική αναδιάρθρωση του νησιού, ο νόμος προέβλεπε την συμμετοχή χριστιανών σε όλη την κλίμακα του διοικητικού μηχανισμού και στην σύνθεση των δικαστηρίων, την ισότιμη χρήση της ελληνικής και τούρκικης γλώσσας όσον αφορά την διοίκηση, την ίδρυση τοπικής Τράπεζας και την εκλογή Γενικής Συνέλευσης με νομοθετικές αρμοδιότητες τοπικού χαρακτήρα.

Τα μέτρα αυτά αν είχαν ληφθεί εγκαίρως ως απάντηση στα αρχικά αιτήματα των Κρητικών, θα μπορούσαν να είχαν αποφορτίσει κάπως το κλίμα που επικρατούσε. Είχαν όμως έρθει πολύ καθυστερημένα μετά από ενάμιση χρόνο αιματηρών συγκρούσεων και είχαν απορριφθεί αμέσως από τους επαναστάτες, όπως ήταν φυσικό, οι οποίοι αγωνίζονταν πλέον με ευρύτερους στόχους.

Η Σύμβαση της Χαλέπας(1878)

Τα αλληπάλλληλα γεγονότα που συνέβαιναν έξω από τα σύνορα της χώρας στα μέσα της δεκαετίας του 1870, είχαν δημιουργήσει ένα ιδιαίτερα φορτισμένο κλίμα στην μεγαλόνησο. Το κλίμα αυτό δεν οδήγησε σε άμεση εξέργεση αλλά ευνόησε την συγκρότηση ενός ισχυρού μεταρρυθμιστικού κινήματος χριστιανών που είχε ως εκφραστή την Γενική Συνέλευση. Αυτό το σώμα, του οποίου η σύνθεση ήταν αρχικά αγροτική, από το 1875 άλλαξε, και τα ηνία του κατέλαβαν οι πρώτοι νέοι χριστιανοί πληρεξούσιοι, που στην πλειοψηφία τους ήταν γιατροί και δικηγόροι που είχαν ανατραφεί και σπουδάσει στην Ελλάδα.

Στην Συνέλευση του 1876, οι χριστιανοί έθεσαν ως μείζον ζήτημα την εφαρμογή και κυρίως την μεταρρύθμιση του Οργανικού Νόμου, με στόχο να ανταποκριθεί στα αιτήματα της ισονομίας και της ισοπολιτείας. Το μεγάλο σε έκταση υπόμνημα τους υποβλήθηκε στις 22 Μαΐου 1876 και διαβιβάστηκε στην Κωνσταντινούπολη από τον γενικό διοικητή Ρεούφ Πασά. Επικεντρωνόταν στην αναλογικότερη εκπροσώπηση του χριστιανικού πληθυσμού στην συνέλευση, την διοίκηση και την δικαιοσύνη, το δικαίωμα σύνταξης του τοπικού προϋπολογισμού, την απαγόρευση φυλάκισης χωρίς προηγούμενη δικαστική απόφαση και την ελεύθερη οικοδόμηση ναών.

Η απάντηση των Οθωμανών τοιχοκολλήθηκε στις 2 Αυγούστου και είχε απορριπτικό περιεχόμενο για τα περισσότερα αιτήματα που είχαν επιβληθεί εκτός από ορισμένα όπως η ίδρυση τράπεζας, η εγκαθίδρυση υποχρεωτικής δημόσιας εκπαίδευσης, η ψήφιση δημοτικού νόμου και το δικαίωμα σύστασης τυπογραφείων και έκδοσης εφημερίδων. Η απόφαση αυτή έφερε ικανοποίηση στους μουσουλμάνους, όμως προκάλεσε έντονο ερεθισμό στους χριστιανούς. Οι χριστιανοί αξιωματούχοι, διοικητικοί σύμβουλοι και δικαστικοί δεν μπορούσαν ακόμα να ασκήσουν τα καθήκοντα τους, η πρόωρα διαλυμένη κυβέρνηση δεν είχε προλάβει να ανανεωθεί, ενώ στα βουνά είχαν εμφανιστεί ήδη οι πρώτες ένοπλες συγκρούσεις. Τότε η οθωμανική διοίκηση προσπάθησε να χτυπήσει το κίνημα στην ρίζα του, έτσι συνέλαβαν χωρίς ακριβείς κατηγορίες τον δικηγόρο Κωνσταντίνο Μιτσοτάκη, αναγκάστηκαν όμως να τον ελευθερώσουν μετά από μεγάλες πιέσεις. Όλη αυτή η κατάσταση κάνει φανερή την παρακμή του οθωμανικού ελέγχου στην Κρήτη.

Ήδη από το 1877, οι επαναστατικές διεργασίες ήταν σε εξέλιξη, στην ύπαιθρο οι κινήσεις των ένοπλων δυνάμεων όλο και αυξάνονταν καθώς συνεχιζόταν η κάθοδος στην μεγαλόνησο των οπλαρχηγών που είχαν εξοριστεί το 1869 στην Ελλάδα. Όλα αυτά είχαν ως αποκορύφωμα τη σύνοδο της Παγκρήτιας Επαναστατικής Συνέλευσης το 1878. Εμπλεκόμενοι σε πόλεμο με την Ρωσία, η Υψηλή Πύλη δεν είχε την δυνατότητα να στείλει αρκετές δυνάμεις στο νησί ώστε να καταστείλουν την εξέργεση και έτσι αναγκάστηκε να διαπραγματευτεί με τους επαναστάτες. Πολύ σύντομα, ήρθε και η ήττα της στον πόλεμο, συνεπώς και η Συνθήκη του Βερολίνου που την υποχρέωνε να κάνει αφακίδευτη εφαρμογή του Οργανικού Νόμου του 1868 στην Κρήτη με όποιες βέβαια τροποποιήσεις χρειαζόταν.

Οι Οθωμανοί ήταν κάπως ανακουφισμένοι που δεν αναγκαστήκαν να παραχωρήσουν την Κρήτη στην Ελλάδα, όπως αναγκάστηκαν να κάνουν με άλλες πόλεις και έτσι ήρθαν σε διαπραγματεύσεις και τον Οκτώβριο του 1878 υπογράφηκε

στο προάστιο των Χανίων, Χαλέπα η ομώνυμη Σύμβαση της Χαλέπας η οποία στις 9 Νοεμβρίου 1878 επικυρώθηκε με σουλτανικό φερμάνι. Αυτή η Σύμβαση έφερε σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον Οργανικό Νόμο που απαγορευόταν να υποστούν αλλοίωση από το οθωμανικό σύνταγμα. Για τους Γενικού Διοικητές του νησιού οριζόταν ότι η θητεία τους θα ήταν υποχρεωτικά πενταετής για να υπάρχει συνέχεια στο διοικητικό έργο. Ο Γενικός διοικητής θα μπορούσε να ήταν και χριστιανικής καταγωγής, ενώ σε κάθε περίπτωση θα είχε δίπλα του σύμβουλο του άλλου θρησκευματος. Ίδρύνταν επίσης, τοπική χωροφυλακή στην οποία θα συμμετείχε και η χριστιανική και η μουσουλμανική κοινότητα. Επιπλέον, με την σύμβαση αυτή, η διοικητική αλληλογραφία και αποφάσεις των δικαστηρίων θα συντάσσονταν και στις δυο γλώσσες. Από την άλλη η ελληνική γλώσσα θα αποτελούσε τώρα πια την μοναδική επίσημη γλώσσα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων και της Γενικής Συνέλευσης η οποία θα ήταν 80μελής με απόλυτη χριστιανική πλειοψηφία.

Επανάσταση του 1889

Την περίοδο μετά την Σύμβαση της Χαλέπας, η Γενική Συνέλευση χωρίστηκε σε δύο αντίπαλα κόμματα, αυτό των Φιλελεύθερων ή «Ξυπόλητων» και αυτό των Συντηρητικών ή «Καραβανάδων». Το 1889, πέντε από τους πληρεξούσιους της συντηρητικής ομάδας που μειοψηφούσε στην Γενική Συνέλευση υπέβαλαν με ένα αιφνίδιο τρόπο υπόμνημα με το οποίο διακήρυτταν ότι, θεωρώντας ότι ήταν αδύνατο να υπάρξει κάποια βελτίωση των ζητημάτων της Κρήτης και βλέποντας ότι η μόνη λύση θα ήταν η Ένωση του νησιού με την Ελλάδα, πήραν την απόφαση να μην συμμετέχουν στην Συνέλευση, ακολουθημένοι και από τους άλλους οπαδούς του κόμματος.

Μετά από αυτήν την κίνηση των Συντηρητικών, η υπόλοιπη Γενική Συνέλευση στις 5 Ιουνίου 1889 έθεσε στον αυτοκρατορικό απεσταλμένο Μαχμούτ πασά μια σειρά οικονομικών αιτημάτων. Μερικά από αυτά ήταν η ενσωμάτωση των τελωνιακών προσόδων στον τοπικό προϋπολογισμό και η ίδρυση Γεωργικής τράπεζας με δικαίωμα έκδοσης τραπεζογραμμάτων. Οι δε Συντηρητικοί, εγκατέλειψαν την ιδέα της Ένωσης με την Ελλάδα και υπέβαλαν υπόμνημα ζητώντας την αντικατάσταση του Γενικού Διοικητή Σαρτίνσκι πασά, που συνεργαζόταν με τους φιλελεύθερους, την ακύρωση όλων των πράξεων της Γενικής συνέλευσης, την παραγραφή των οφειλών προς το δημόσιο και καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης.

Η απάντηση του Μαχμούτ τοιχοκολλήθηκε στις 22 Ιουνίου και έδινε προσωρινή λύση στις δημοσιονομικές δυσχέρειες και υποσχόταν τη μελλοντική σύσταση Τράπεζας ενώ απέρριπτε όλα τα άλλα αιτήματα αφού δεν υποβλήθηκαν από την επίσημη Συνέλευση που αντιπροσωπεύει το νησί. Έτσι βλέποντας αυτό οι Συντηρητικοί προσπάθησαν μέσω της τρομοκράτησης των μουσουλμάνων της υπαίθρου να ενισχύσουν την τελική διαπραγματευτική τους θέση. Παράλληλα, εκδηλώθηκαν οι πρώτες ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων αλλά και μεταξύ χριστιανών των αντίπαλων κομμάτων, ενώ άρχισαν και οι επιθέσεις που ήταν πλέον συνηθισμένες, του εξαγριωμένου μουσουλμανικού λαού ενάντια των χριστιανών κατοίκων της Κρήτης. Σαν να μην έφταναν αυτά οι αρχηγοί των δυο

αντίπαλων κομμάτων ήρθαν σε μια συμφωνία, αφού Φιλελεύθεροι συμφώνησαν με την αντικατάσταση του Γενικού Διοικητή υπό τον όρο οι Συντηρητικοί να διαλύσουν τις ένοπλες συναθροίσεις τους. Παρόλο που η οθωμανική κυβέρνηση αποδέχτηκε το πλέον κοινό αίτημα και έσπευσε να αντικαταστήσει τον Σαρτίνσκι πασά, οι αρχηγοί της συντηρητικής παράταξης έσπασαν την συμφωνία. Οι ένοπλοι οπαδοί τους παρέμεναν συγκεντρωμένοι, αρνούμενοι κάθε συμβιβασμό κάτι που έδωσε το πάτημα στους Τούρκους διοικητές να εξοπλίσουν μουσουλμανικές ομάδες που θα δρούσαν ενάντια των χριστιανών. Οι χριστιανικές οικογένειες όπως και το 1869 αναγκάστηκαν να καταφύγουν με κάθε τρόπο στην Ελλάδα. Οι φόνοι, οι λεηλατήσεις και πυρπόληση των χωριών και πόλεων κυρίευαν για άλλη μια φορά το νησί, συμπεριλαμβάνοντας και το Μεγάλο Κάστρο. Η σημαντικότερη συνέπεια αυτής της αποτυχημένης επανάστασης, ήταν ότι έδινε την αφορμή στην οθωμανική κυβέρνηση να καταργήσει πολλές από τις μεταρρυθμίσεις που είχε φέρει η Σύμβαση της Χαλέπας και συνεπώς πολλά προνόμια που είχαν αποκτήσει οι χριστιανικές κοινότητες μετά από αυτή.

Η επανάσταση του 1895-1897

Μετά τα γεγονότα του 1889, οι αυθαιρεσίες των Οθωμανών συνεχίζονταν και οι πιο πολλοί χριστιανοί αρνούσαν να διοριστούν σε δημόσιες θέσεις ή να συμμετάσχουν στις εκλογές που θα ευνοούσαν το καινούργιο καθεστώς. Τον Σαρτίνσκι διαδέχτηκαν πέντε μουσουλμάνοι πασάδες που η θητεία τους δεν ξεπέρασε τους 14 μήνες. Το Μάρτη του 1895, Γενικός Διοικητής έγινε ο Αλέξανδρος Καραθεοδώρας πασάς, ο οποίος έπεισε με επιτυχία τους χριστιανούς να σταματήσουν να απέχουν από την δημόσια ζωή και να στείλουν αντιπροσώπους τους στην Γενική Συνέλευση. Κάποια, όμως, στιγμή η πολιτική που ασκούσε βρέθηκε σε αδιέξοδο, αφού οι μουσουλμάνοι κατέληξαν ξανά σε βιαιοπραγίες με στόχο να διώξουν τον Καραθεοδώρα και οι χριστιανοί ζητούσαν να επαναφερθούν οι ρυθμίσεις που προέβλεπε η Σύμβαση της Χαλέπας. Καθώς ο πασάς διέλυε ενοχλημένος την Συνέλευση, ο δικαστικός Μανούσος Κούνδουρος, συνέβαλε στην συγκρότηση μιας επιτροπής, της λεγόμενης Μεταπολιτευτικής Επιτροπής που είχε στόχο να υποβάλει ένα υπόμνημα που τελικά εγκρίθηκε σε μια γενική συνέλευση τον Σεπτέμβρη του 1895. Το συγκεκριμένο υπόμνημα ήταν το πρώτο που δεν είχε ως βασικό του αίτημα την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, αλλά ζητούσε να παραχωρηθεί στην Κρήτη μια μορφή αυτονομίας με χριστιανό διοικητή που η θητεία του θα ήταν πενταετής. Επιπλέον, επιδίωκε την επαναφορά των προνομίων που έδινε η Σύμβαση της Χαλέπας στην χριστιανική κοινότητα, σε μια πιο βελτιωμένη και διευρυμένη μορφή. Η δράση αυτή θεωρήθηκε επαναστατική, και αφού ο Καραθεοδώρας προσπάθησε χωρίς επιτυχία να συλλάβει τους πρωτεργάτες της, τον ανακάλεσαν στην Κωνσταντινούπολη το 1896. Παρόλα αυτά, η πολιτική του επόμενου διοικητή της Κρήτης δεν βρήκε ούτε αυτή θετική ανταπόκριση και εχθροπραξίες συνεχίστηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό που είχαν ως αποκορύφωμα την πολιορκία του Βάμου Αποκορώνου από τους επαναστάτες του νησιού τον Μάιο του 1896.

Μετά από όλες αυτές τις εξελίξεις, η Υψηλή Πύλη αποφάσισε να στείλει ως νέο

διοικητή τον Γεώργιο Βέροβιτς πασά στις 31 Ιουλίου 1896. Έπειτα, μετά από πίεση των Μεγάλων Δυνάμεων, αναγκάστηκε να παραχωρήσει έναν Νέο Οργανικό Νόμο που όριζε τον διορισμό χριστιανού διοικητή που θα είχε πενταετή θητεία, την συγκρότηση κρητικής χωροφυλακής με Ευρωπαίους οργανωτές και αξιωματικούς, εγγυήσεις δικαστικής και οικονομικής ανεξαρτησίας, αλλά και την κατάληψη των δημόσιων αξιωμάτων από χριστιανούς και μουσουλμάνους του νησιού σε αναλογία δύο προς έναν. Όλα αυτά βέβαια θα γίνονταν μετά την έγκριση των Μεγάλων Δυνάμεων.

Ο νέος Οργανικός νόμος που έγινε αμέσως αποδεκτός από τους επαναστάτες χριστιανούς, κατάφερε να κατευνάσει τα πνεύματα τους. Όμως, πολλοί από τους μουσουλμάνους της νήσου σε συνεργασία με μέλη της οθωμανικής κυβέρνησης, προσπάθησαν να υπονομεύσουν το νέο καθεστώς, διαπράττοντας δολοφονίες χριστιανών, μαζικές σφαγές και πυρπολήσεις χριστιανικών συνοικιών. Έτσι, οι χριστιανοί άρχισαν και αυτοί να ετοιμάζουν ένοπλα σώματα και οι Μεγάλες Δυνάμεις, ψάχνοντας τρόπο να βγει η μεγαλόνησος από αυτή την κρίση που έχει επέλθει, πήρε την απόφαση διεθνούς επέμβασης. Παράλληλα για να προλάβει της Μεγάλες Δυνάμεις, η ελληνική κυβέρνηση υπό την αρχηγία του Θεόδωρου Δηλιγιάννη, πήρε την απόφαση να στείλει εκστρατευτικό σώμα για να καταλάβει το νησί. Στις 2-3 Φεβρουαρίου 1897 το βράδυ, ελληνικά μεταγωγικά έφτασαν στην Κρήτη όπου και αποβίβασαν ένα εκστρατευτικό σώμα που αποτελούταν από 15.000 άνδρες και είχε συνταγματάρχη τον Τιμολέοντα Βάσσο. Την ίδια στιγμή, τα πολεμικά καράβια των Μεγάλων Δυνάμεων κατέφτασαν και αυτά στο νησί ενώ κάθε δύναμη έφερνε και ένα σώμα των 100 ανδρών, εκτός από την Γερμανία που δεν είχε στείλει ακόμα πλοία. Αυτές οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που συμμετείχαν, δήλωσαν ότι θα λάμβαναν υπό την προστασία τους όλες τις πόλεις και ότι αν οι Έλληνες επιχειρήσουν κάτι εναντίον τους θα τους αντιταχθούν. Τελικά πήραν την απόφαση ότι προς το παρόν η Κρήτη δεν ήταν δυνατό να ενωθεί με την υπόλοιπη Ελλάδα, όμως θα μπορούσε να είναι αυτόνομη. Για να γίνει αυτό, θα έπρεπε η ελληνική κυβέρνηση να αποσύρει τις δυνάμεις που είχε στείλει.

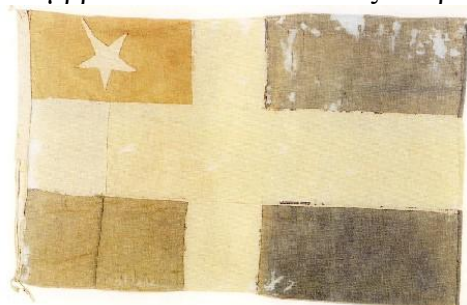
Μετά από πολύ πίεση, η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να αποσύρει τα στρατεύματα της από την Κρήτη. Με αυτό τον τρόπο οριστικοποιήθηκε η απόφαση για διεθνή κατοχή της νήσου και η ανάδειξη της σε αυτόνομη ηγεμονία αλλά και τερματιζόταν η κατοχή από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Κρητική Πολιτεία

Σφαγές του 1898

Στις 6 Μαρτίου του 1897 οι Μεγάλες Δυνάμεις χώρισαν την Κρήτη σε ζώνες επιτήρησης. Υπεύθυνοι για τον Χάνδακα διορίστηκαν οι Άγγλοι. Μερικούς μήνες αργότερα, η Συνέλευση της Κρήτης αποδέχτηκε επίσημα πια το καθεστώς αυτονομίας του νησιού με τον όρο να απομακρυνθούν όλα τα τούρκικα στρατεύματα από την Κρήτη. Αυτός ο όρος αρχικά προκάλεσε αντιδράσεις, όμως μετά ήρθαν στις 25 Αυγούστου του 1898 οι σφαγές στο Ηράκλειο. Οι Τούρκοι αντέδρασαν άγρια όταν οι Άγγλοι αποφάσισαν να εγκαταστήσουν Έλληνες υπαλλήλους στο Τελωνείο του Μεγάλου Κάστρου, και κατέληξαν στις συνηθισμένες βιαιότητες τους. Περίπου

τριακόσιοι Έλληνες, 17 Άγγλοι στρατιώτες μαζί με τον υποπρόξενο τους Λυσίμαχο Καλοκαιρινό και τα μέλη της οικογένειας, δολοφονήθηκαν στον Χάνδακα. Με τον τρίτο μεγάλο αρπεντέ του Ηρακλείου έγινε φανερό ότι όσο υπήρχε τούρκικος στρατός στο νησί, η κατάσταση δεν θα μπορούσε να εξομαλυνθεί. Έτσι στις 2 Νοεμβρίου 1898 ο τελευταίος Τούρκος στρατιώτης αποχώρησε από την Κρήτη.



Στις 9 Δεκεμβρίου 1898 και παρά τη διαμαρτυρία της Πύλης, φτάνει στα Χανιά, ως πρώτος Ύπατος Αρμοστής, ο Πρίγκιπας Γεώργιος. Η Κρητική Πολιτεία αποτελεί πια μια πραγματικότητα. Στις 29 του Απρίλη, ο Πρίγκιπας σχηματίζει την πρώτη του πενταμελή κυβέρνηση που περιελάμβανε τέσσερις χριστιανούς υπουργούς (Μανούσος Κούνδουρος Εσωτερικών, Κωνσταντίνος Φούμης Οικονομικών, Ελευθέριος Βενιζέλος Δικαιοσύνης και Νικόλαος Γιαμαλάκης Δημόσιας Εκπαίδευσης και Θρησκευμάτων) και έναν μουσουλμάνο (Χασάν Σκυλιανάκης Δημόσιας Ασφάλειας)

[Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα\(1912-1913\)](#)

Στις 24 Σεπτεμβρίου 1908, οι Κρητικοί κηρύττουν την Ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Όμως η ελληνική κυβέρνηση αρνείται, φοβούμενη την αντίδραση των Τούρκων. Αυτή η Ένωση, για την οποία είχε χυθεί τόσο αίμα ήρθε με τους Βαλκανικούς πολέμους. Επικυρώθηκε επίσημα το 1913 και την πρώτη μέρα του Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου υψώθηκε η ελληνική σημαία στο νησί.

Μετά την ένωση, οι αλλαγές στην καθημερινότητα των κατοίκων του Ηρακλείου ήταν εντυπωσιακές. Το λιμάνι επεκτάθηκε, τα αυτοκίνητα πολλαπλασιάστηκαν και η πόλη απέκτησε για πρώτη φορά αεροδρόμιο. Το τηλέφωνο, η ηλεκτρική ενέργεια, το ραδιόφωνο υιοθετήθηκαν από τους κατοίκους του Χάνδακα και άλλαξαν την ζωή τους. Την ίδια όμως περίοδο, πολλά μνημεία κατεδαφίζονται, είτε για να σβήσουν τις μνήμες του παρελθόντος, είτε για οικονομικούς λόγους. Έτσι στο Ηράκλειο εξαφανίστηκε όποιο μνημείο θύμιζε το τούρκικο παρελθόν, γιατί θεωρήθηκε ότι δεν αρμόζει σε μια πόλη ευρωπαϊκών προδιαγραφών. Ακόμα και για τα ενετικά τείχη υπήρχε σχέδιο κατεδάφισης, για να μπορεί να εξαπλωθεί η πόλη ελεύθερα, αλλά το σχέδιο κρίθηκε οικονομικά ασύμφορο και εγκαταλείφθηκε γρήγορα.

[Πληροφορίες από το κείμενο του Ν.Καζαντζάκη, «Ο Καπετάν Μιχάλης»:](#)

Μέσα από το κείμενο του Καζαντζάκη «Ο Καπετάν Μιχάλης», μπορεί να αντλήσει κανείς ένα εύρος πληροφοριών όσον αφορά τις επαναστάσεις των Καστρινών την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Δεν παραλείπει να μας μιλήσει για τον αγώνα των Κρητικών για ελευθερία και μας παρουσιάζει αυτούς τους αγωνιστές να μάχονται με το μαχαίρι και με την λύρα τους στο χέρι χωρίς κανένα φόβο ή περιορισμό. Φωνάζουν «Ελευθερία ή Θάνατος» και δεν φοβούνται τον θάνατο αλλά την υποδούλωση.

Από την αρχή κιόλας του έργου του μας παρουσιάζει τον Μεγάλο Πλάτανο που βρισκόταν δίπλα από το σιντριβάνι με τα λιοντάρια. Σε αυτόν τον Πλάτανο επί χρόνια, οι πασάδες του Χάνδακα κρεμούσαν στα πιο χοντρά κλαδιά του με θηλιές, τους χριστιανούς που είχαν το θάρρος να αντισταθούν στους Τούρκους. Αρκετές ήταν οι φορές που ο πασάς αποφάσιζε να βασανίσει με έναν ιδιαίτερα απάνθρωπο τρόπο τον χριστιανό που τελικά θα κρεμούσε στον Πλάτανο. Χαρακτηριστική όπως αναφέρεται και στο κείμενο, ήταν η περίπτωση του Καπετάν-Ρούβα ο οποίος γδάρθηκε από τα ξυράφια ενός Τούρκου μπαρμπέρη κάτω από τον Μεγάλο Πλάτανο μετά από διαταγή του Μουσταφά πασά. Άλλες τέτοιες βιαιότητες σχεδίαζαν οι Τούρκοι στον Μεγάλο τούρκικο καφενέ. Αυτός ο καφενές βρισκόταν κοντά στην πόρτα των Χανίων μέσα στο Μεγάλο Κάστρο. Εκεί ήταν που λάμβαναν χώρα όλες οι κρίσιμες συζητήσεις και από εκεί ξεκινούσαν οι Τούρκοι με τα μαχαίρια τους σε κάθε σφαγή. Κάθε φορά που οι χριστιανοί της πόλης ξεσηκώνονταν, η οθωμανική κυβέρνηση ενημερωνόταν και έστελνε περισσότερους νιζάμηδες να αντιμετωπίσουν τους εξεργεμένους.

Οι αγώνες των κατοίκων του Ηρακλείου για ελευθερία ήταν πολλοί. Στο βιβλίο του Καζαντζάκη αναφέρονται ενδεικτικά οι επαναστάσεις του 1821, του 1834, του 1841, του 1854 και του 1878. Η Κρήτη όμως δεν είχε την οικονομική ευκαιρία να ανταπεξέλθει μόνη της στις ανάγκες του πολέμου. Έτσι είχαν δημιουργηθεί κάποιες οργανώσεις με σκοπό να βοηθούν την Κρήτη όποτε αυτή αποφάσιζε να επαναστατήσει. Μία από αυτές τις οργανώσεις ήταν και το Κρητικό Κομιτάτο στη Σύρο όπου μαζεύονταν χρήματα και όπλα ώστε να υπάρχουν σε περίπτωση που η Κρήτη τα χρειαζόταν. Εκτός από το Κομιτάτο της Σύρου, βοήθεια στην μεγαλόνησο προσέφερε και το Εθνικό Κομιτάτο της Αθήνας αλλά και οι ίδιοι οι Έλληνες που ζούσαν τώρα πια ελεύθεροι.

Μέσα από τα λόγια των αγωνιστών γίνεται φανερό ότι όλες οι επαναστάσεις στιγμάτισαν την ζωή τους. Συχνή είναι η αναφορά στις σφαγές του 1821, τον Μεγάλο αρπεντέ. Στην σφαγή αυτή, πολλοί χριστιανοί άδειαζαν τα σπίτια τους και έπαιρναν όσα από τα υπάρχοντα τους προλάβαιναν και έφευγαν για να μην τους σκοτώσουν οι εξαγριωμένοι Τούρκοι ενώ οι υπόλοιποι έπεσαν στα μαχαίρια τους. Εκτός από το '21 μια άλλη επανάσταση που είχε χαραχτεί στην μνήμη των κατοίκων ήταν η επανάσταση του 1866 αναφερόμενη και ως το *Αρκαδί*. Πολλοί κάτοικοι του Μεγάλου κάστρου είχαν ανατιναχτεί μαζί με τους υπόλοιπους χριστιανούς στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου, ενώ πολλοί Κρητικοί αναγκάστηκαν να καταφύγουν ως πρόσφυγες στην ελεύθερη Ελλάδα. Αυτή η ηρωική πράξη αποτελούσε έναν ισχυρό παράδειγμα για τους νεότερους αγωνιστές του Ηρακλείου που ήθελαν να αποδειχτούν καλύτεροι και από τους προγόνους τους.

Τέλος ο Καζαντζάκης μας περιγράφει ιδιαίτερα παραστατικά την επανάσταση του 1889 που αποτελούσε μια εξαιρετικά κρίσιμη περίοδο για την Κρήτη. Ενώ οι σχέσεις μεταξύ των χριστιανών και των μουσουλμάνων είχαν οξυνθεί, μια σφαγή στον Χάνδακα ήρθε να χειροτερέψει την κατάσταση. Αφού οι Τούρκοι σκότωσαν ένα μεγάλο μέρος της χριστιανικής κοινότητας του Ηρακλείου, ο πασάς αποφάσισε να σταματήσει την σφαγή. Παράλληλα πολλοί κάτοικοι της πόλης άφησαν τα σπίτια τους, και αφού οι άνδρες άφησαν τα γυναικόπαιδα σε μέρη που θα ήταν ασφαλή, κατέφυγαν στα βουνά για να πολεμήσουν. Με αυτό τον τρόπο άρχισαν οι πρώτες ένοπλες συγκρούσεις. Όμως οι συνθήκες έξω από το νησί δεν ήταν ευνοϊκές. Η Ελλάδα δεν είχε την οικονομική δυνατότητα να βοηθήσει μια επανάσταση και οι Μεγάλες Δυνάμεις προτιμούσαν να είναι η Κρήτη υπό την εξουσία του Σουλτάνου καθώς έτσι θα είχαν κάποια στιγμή την ευκαιρία να την πάρουν στα χέρια τους ενώ αν ενωνόταν με την Ελλάδα θα έχαναν κάθε ελπίδα. Παράλληλα ο Σουλτάνος έκρινε

ότι οι Κρητικοί δεν ήταν άξιοι να κατέχουν προνόμια αφού συνεχίζουν να αντιτίθενται στην εξουσία του και αποφάσισε να αφαιρέσει όσα προνόμια τους είχε παραχωρήσει. Στο τέλος της αυτή επανάσταση δεν είχε κανένα ευνοϊκό αποτέλεσμα. Πολλά χωριά και μοναστήρια είχαν πυρποληθεί. Όπως αναφέρεται, οι Τούρκοι και οι χριστιανοί γύριζαν πίσω στα κατεστραμμένα σπίτια τους και προσπαθούσαν να ξαναχτίσουν της ζωές από την αρχή.

Αναμφισβήτητα, το κείμενο του Καζαντζάκη αποτελεί μια από τις πιο αξιόπιστες πηγές πληροφοριών για τις επαναστάσεις στο τουρκοκρατούμενο Κάστρο. Αν μελετήσει κανείς τον Καπετάν Μιχάλη θα μπορέσει να ταυτιστεί σε ένα βαθμό με το αγωνιστικό πνεύμα των Κρητών που διαφαίνεται μέσα από τους κατοίκους του Χάνδακα.

Πηγές Πληροφοριών:

<http://www.krassanakis.gr/Venizelos.htm>

http://www.e-sfakia.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=204:61---1770&catid=38&Itemid=83

http://www.kritikoi.gr/main_titles/historic/kastro.html

<http://www.explorecrete.com/>

<http://www.ime.gr/projects/tanzimat/gr/main/143.html>

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1770-2000, 4^ος Τόμος: σελ. 373-388
Λεωνίδας Καλλιβρετάκης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1770-2000, 5^ος Τόμος: σελ. 327-342
Λεωνίδας Καλλιβρετάκης

Καπετάν Μιχάλης Νίκου Καζαντζάκη: σελ.: 42, 46, 129, 157-158, 295, 317-331, 408, 440, 476, 494, 508

ΠΟΥΛΑΚΑΚΗ ΓΑΒΡΙΕΛΛΑ Α5

Ερευνητική εργασία 2^{ου} τετραμήνου: Πάμε σαν άλλοτε: Το Μεγάλο Κάστρο την εποχή της Τουρκοκρατίας μέσα από επιλεγμένα έργα του Ν.Καζαντζάκη

Θέμα:

A. Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

B. Ο ΕΡΩΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Εργασία της μαθήτριας: Σοφίας Περάκη

Έτος: 2012

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Κα Μ. Τερζάκη

A. Ο Έρωτας για τον Ν. Καζαντζάκη

Η ιδιωτική ζωή του Νίκου Καζαντζάκη, όταν ζούσε αλλά και μετά το θάνατο του, λεηλατήθηκε όσο ο βίος λίγων επωνύμων. Ιδιαίτερα υπονομεύτηκε και διασύρθηκε η ερωτική του ζωή, οι σχέσεις του με το θηλυκό γένος. Ως όπλο δραστικό χρησιμοποιήθηκαν οι υποβολιμαίες διαδόσεις, οι προκαταλήψεις, οι παρανοήσεις και οι σκόπιμες παρερμηνείες κάποιων αυτοβιογραφικών στοιχείων του έργου του ή κάποιων μύχων εξομολογήσεών του. Επιμερίζονται δε σε δύο ευπαθή σημεία της όλης αντρικής του υπόστασης. Πρώτο ο Καζαντζάκης είχε μειωμένη και, από μια περίοδο και μετά, ανύπαρκτη σεξουαλική ζωή. Και δεύτερο: υπήρξε περιφρονητής των γυναικών. Παρόλα αυτά όμως, έχει αναφερθεί πως ο Καζαντζάκης ήταν ένας στρατευόμενος του έρωτα. Κι όταν μιλάμε για έρωτα, δεν εννοούμε μόνο το σαρκικό, αλλά και τον πνευματικό. Σε ό,τι κι αν έκανε έδινε όλο του τον εαυτό, χωρίς να υπολογίζει τις επιπτώσεις και πολλές φορές χωρίς καν να συμφωνεί με τις ιδεολογίες τις οποίες καταπιανόταν.

Μελετώντας τη ζωή- ερωτική ζωή του Ν. Καζαντζάκη, μπορεί κανείς να καταλήξει σε διάφορα συμπεράσματα. Σχετικά με αυτήν και τις γυναίκες που πέρασαν από τη ζωή του, γνωρίζουμε πως πρώτη γυναίκα του υπήρξε η Γαλάτεια Αλεξίου, με την οποία ο ερωτικός τομέας ήταν σχεδόν ανύπαρκτος για το ζεύγος. Αντίθετα, η συμβίωσή του με τη δεύτερη γυναίκα του, την Ελένη Σαμίου, υπήρξε αρμονική, όπως αναφέρει κι η ίδια σε μια επιστολή της: " Ο Νίκος ήταν τέλειος σύζυγος και σύντροφος. Δεν γεννήθηκε ποτέ κανένα είδους πρόβλημα ανάμεσα μας. Ταιριάξαμε σε όλα..." Ως τότε βέβαια, ο Καζαντζάκης είχε ζήσει μια έντονη ερωτική ζωή στις μεγαλουπόλεις της Ευρώπης. Από τις αγαπημένες του θα αναφέρουμε χρονολογικά πρώτα την Έλλη Λαμπρίδη, την "αγαπημένη Μουντίτα". Ο δεσμός τους ανθοφόρησε από τον Φεβρουάριο του 1918 ως το Φεβρουάριο του 1919 και περιγράφεται στο Ημερολόγιο που κρατούσε ο Καζαντζάκης. Ήταν μια σχέση δυνατή, ολοκληρωμένη, θυελλώδης κάποτε, και ταραγμένη ιδεολογικά. Η Έλλη πολύ γρήγορα χάθηκε από τη ζωή του Ν. Καζαντζάκη, την κατάπιε η βαριά σκιά ενός άλλου ιεροφάντη της ποίησης, του Αγγέλου Σικελιανού, διατήρησε ωστόσο ακέραιο τον θαυμασμό της, όχι μονάχα στο διανοούμενο αλλά και στον άντρα Καζαντζάκη. Μια άλλη ερωμένη του Καζαντζάκη, ήταν η Εβραία Ίτκα Χόροβιτς. Ο δεσμός Νίκου - Ίτκας, σφοδρός όσο λίγοι έρωτές του, κράτησε λίγο, όσο το δεύτερο και το τρίτο ταξίδι του Καζαντζάκη στη Μόσχα (Οκτ - Δεκ. 1927 και Ιούνιος - Αύγουστος 1928). Τον υπονόμεισαν οι ιδεολογικές διαφορές ανάμεσα στους δύο εραστές (η Ίτκα ήταν φανατική εν δράσει κομμουνίστρια, ο Καζαντζάκης οραματιστής αυτού που αποκαλούσε ο ίδιος μετακομμουνισμό), μα πιο πολύ η παρουσία της Ελένης Σαμίου. Ο Καζαντζάκης είχε συνάψει και άλλους ερωτικούς δεσμούς, σαρκικούς ή μη, είχε συνδεθεί με ερωτική φιλία και με άλλες κοπέλες. Ωστόσο, ο μεγάλος έρωτας του Καζαντζάκη, στα χρόνια της επαναστατικής ορμής του και των μεγάλων ιδεολογικών αναζητήσεων του (1922-1923), στάθηκε η Γερμανίδα Έλσα Λάνγκε, η

πολυαγαπημένη, όπως την αποκαλεί στα γράμματά του. Με την Έλσα ο Καζαντζάκης έζησε έναν μεγάλο, βαθύ και σπαρακτικό έρωτα. Αρκεί να διαβάσει κανείς την αλληλογραφία του που συνεχίστηκε και στα κατοπινά χρόνια για να κατανοήσει το πάθος που τους συνέδεσε. Η Έλσα υπήρξε σίγουρα η μοιραία γυναίκα της ζωής του, όπως λέει ο ίδιος : " Συλλογούμαι τους ανθρώπους που αγάπησα, τι χαρές και τι πίκρες τους έδωκα. Πικρότατη, χλωμότατη προβαίνει μέσα μου, χύνοντας όπως συνηθίζει, χοντρά, ζεστά δάκρυα απάνω στα χέρια μου, η Elisabeth... Πάντα, όταν τη θυμούμαι, με κυριεύει σφοδρή, ακατανίκητη επιθυμία να πεθάνω ". Με βάση τα παραπάνω, συμπεραίνουμε πως ο Καζαντζάκης όχι μονάχα δεν ήταν περιφρονητής, "σφαγέας" των γυναικών, αλλά συχνά μέσα στα γραψίματά του καταφάσκει την αξία και την υπεροχή της αιώνιας γυναίκας στην προαγωγή του ανθρώπινου γένους. Και μόνον ο χαρακτηρισμός της ως "ακριβή συνεργάτις του Θεού " και η ομολογία του πως "ό,τι καλό στον κόσμο χάριξε και προκοπή 'δε ο νους μου — μονάχα στη γυναίκα το χρωστάει, την κοσμοκαταλύτρα " αρκούν να τον κατατάξουν στην κατηγορία των υμνητών του θηλυκού ανθρώπινου γένους. Η λυτρωτική επίδραση της "γήινης" γυναίκας, δεν είναι μονάχα ένα ιδεολόγημα του Καζαντζάκη, είναι ένα βαθύ βίωμα που αξιώθηκε ο συγγραφέας να μεταλλάξει σε αίσθημα παραδοχής και ευγνωμοσύνης, αλλά και σε τίμια και ειλικρινή αναγνώριση μέσα στην αυτοβιογραφική "Αναφορά στον Γκρέκο": "Αγάπησα γυναίκες, στάθηκα τυχερός, εξαισίες γυναίκες μου 'τυχαν στο δρόμο μου, ποτέ οι άντρες δεν μου 'καμαν τόσο καλό και δεν βοήθησαν τόσο τον αγώνα μου όσο οι γυναίκες ετούτες. Κι απάνω απ' όλες μια, η τελευταία... Μα οι γυναίκες, κι οι πιο αγαπημένες, δεν μας παραστράτισαν· δεν ακολουθήσαμε εμείς την ανθισμένη στράτα τους, τις πήραμε εμείς μαζί μας, δεν τις πήραμε, ήρθαν με τη δικιά τους θέληση, γενναίες συντρόφισσες, στον εδικό μας τον ανήφορο".

Μετά από μελέτες επιστολών και ιδιόχειρων σημειώσεων σχετικά με την ερωτική ζωή του, ψάχνοντας κι εκείνες που δεν είχαν δημοσιευτεί και φυλάσσονταν στο αρχείο της δεύτερης γυναίκας του, βρέθηκαν γράμματα γεμάτα ερωτική θέρμη και με αναγνωρίσιμο σεξουαλικό κώδικα, που του είχαν στείλει οι κατά διαστήματα αγαπημένες του και που μονάχα ένας απόλυτα υγιής, ποθών και σφόδρα ποθούμενος άντρας στέλνει σε μια γυναίκα ή δέχεται απ' αυτήν. Τέτοιες επιστολές που δείχνουν τη θαλπωρή και την ανάγκη για ρομαντισμό του συγγραφέα είναι παρακάτω:

1^η Επιστολή στη Γαλάτεια Αλεξίου: [Βερολίνο, 1923]

Αγαπημένη,

Μου περιγράφεις με λόγια παθητικά την άνοιξη της Ελλάδας. Ναι, ξέρω τη σκηνοθεσία: οι μυγδαλιές ανθίζουν, οι ακακίες, οι λεμονιές, η γης γιομίζει χαμομήλι, έρχονται τα χελιδόνια. Κάθεσαι στον ήλιο, το κεφάλι σου, η ράχη σου, το μυαλό σου θερμαίνονται, νύστα αλαφρή σε κυριεύει. – Είναι η άνοιξη της Ελλάδας.

Εδώ ξεσπάει μια άλλη άνοιξη. Τα χελιδόνια εδώ είναι φριχτά, δεν μπορείς να τ' αντικρίσεις χωρίς να σε κυριέψει τρόμος. Παράλυτοι είναι ξαπλωμένοι στα

πεζοδρόμια και φωνάζουν. Αξιωματικοί, στρατιώτες, χωρίς πόδια, χωρίς χέρια, χωρίς μάτια, κάθονται στις γωνιές και ζητιανεύουν. Τα μικρά παιδιά, απόξω από τα μεγάλα ξενοδοχεία μαζεύονται κι ως ανοίξει η πόρτα, χύνονται μέσα κι αρπάζουν κάτω απ' τα τραπέζια τα ψίχουλα. [...]

Ένας παλιός κόσμος γκρεμίζεται, ένας καινούριος κόσμος ψάχνει με παράφορη ελπίδα, μέσα από το αίμα και τη δυστυχία, να γεννηθεί...

2^η Επιστολή στην Ελένη Σαμίου: [Ηράκλειο], 15.7.1924

...Εγώ γυρίζω στα στενά δρομάκια, τα παμπάλαια, της πολιτείας τούτης, θωρώ τα φτωχά δέντρα, τους λιοψημένους άντρες, τις άγνωστες, θερμές γυναίκες, πάω στη θάλασσα, χαίρουμε τα κύματα, γδύνουμαι, νιώθω όλο το πέλαο σαν κυκλοφορία του αιμάτου μου, αναπνέω τον αέρα, ξαπλώνουμαι στο ζεστόν άμμο, ξέρω πως είμαι η καθαρή φωνή όλης τούτης της άναρθρης κραυγής των στοιχείων, κι η καρδιά μου, *Genossin*, χτυπάει, πηδάει σαν ένα πράμα ζωντανό, μικρό κι εφήμερο, υπομονετικό και παντοδύναμο.

Σας θυμούμαι σε όλες τούτες τις πικρές, ανένδοτες στιγμές. Θυμούμαι τα μάτια Σας, τη σιωπή, τα λόγια, τους ίσκιους μας απάνω στις πέτρες, όλες μας τις πορείες ανάμεσα στους γιαλούς και στα χωράφια, κι ανάμεσα στις ψυχές μας...

Κι όταν γυρίζω, βράδυ πια, από τη θάλασσα κι είναι αρμυρά τα χείλια, τα μαλλιά μου και τα φρένα μου, συναντούμαι κρυφά σ' ένα σπίτι με τους αρχηγούς εδώ της κομμουνιστικής κίνησης και καταρτίζουμε το σχέδιο της μελλούμενης μάχης. Είναι μια δεκαριά άνθρωποι απλοί, αμόρφωτοι, γελά μυαλά, θερμές, διάπυρες ψυχές...

3^η Επιστολή στην Ελένη Σαμίου: [Βαπόρι «Κύπρος», 18.2.1935, απόγευμα]

Αγαπημένη μου *Lenotschka*, **Αϊ-Γιώργη μου!**

Φάνηκαν πια τ' ακρογιαλίες της Αίγυπτος, μακριά από το φεγγίτη της καμπίνας μου ξεκρίνω μια αμυδρότατη σκούρα γραμμή. Είμαι ο μόνος επιβάτης...

...Είμαι ξαπλωμένος στην καμπίνα μου, σήμερα στα γενέθλιά μου, και συλλογούμαι να ανακεφαλαιώσω τη ζωή μου και παίρνω πάλι νέες αποφάσεις και μάχουμαι ν' αγνίσω ακόμα τον εαυτό μου, να διώξω ελαττώματα, να τονώσω ό,τι καλό έχω, ν' ανεβώ, πιο ανάλαφρος, πιο καθαρός, στην ολοένα μετατοπιζόμενη κορφή μου.

Κι είστε μαζί μου, ω μεγάλη Αγάπη, κι ανατριχιάζω από χαρά, ηδονή και περφάνια.

Βιβλιογραφία:

<http://diasporic.org/2010/02/makednos/kazantzakis/>

<http://www.dimos-nikoskazantzakis.gr/citizen/press-releases/20-07-2007.html>

http://www.scriptamanent.gr/Stamatioy_Giwrgos/stamatioy_i_gynaika_sti_zwi_kai_sto_ergo_toy_nikoy_kazantzaki.htm

B. Η Ο Έρωτας γενικά.. και την εποχή της Τουρκοκρατίας

Έρωτας.. τι είναι ο έρωτας; Χρόνια βασανίζει αυτό το ερώτημα τους ανθρώπους, όμως ακόμα και σήμερα παραμένει αναπάντητο. Ο έρωτας είναι σαν τον άνεμο. Δεν μπορείς να τον δεις, αλλά μπορείς να τον νιώσεις κι εύκολα να τον καταλάβεις. Ακόμα και τα παλαιότερα χρόνια, ακόμα και την εποχή της Τουρκοκρατίας, ο έρωτας υπήρχε πάντα και αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του κάθε ανθρώπου ξεχωριστά. Δεν υπάρχει καμία δραστηριότητα, καμία ενέργεια που να ξεκινά με τόσες ελπίδες και τόσες προσδοκίες και να αποτυγχάνει τόσο συχνά, όσο ο έρωτας. Είναι μια μοναδική εμπειρία, που μας παρασύρει, μας μεταμορφώνει, μας συγκινεί, μας επαναπροσδιορίζει, μας αποπροσανατολίζει, μας καθηλώνει. Είναι μια εμπειρία που μας αιχμαλωτίζει, ένας ιστός που υφαίνεται αργά και βασανιστικά γύρω μας.

Πιο αναλυτικά όμως, για τον έρωτα και το πώς τον βίωναν την εποχή της Τουρκοκρατίας οι άνθρωποι που ζούσαν στο Μεγάλο Κάστρο, θ' αναφερθώ σε συγκεκριμένα κομμάτια από επιλεγμένα έργα του Ν. Καζαντζάκη, όπου ο ίδιος, με τον τρόπο του, γράφοντας δικές του σκέψεις, συναισθήματα και καταστάσεις, δίνει έμφαση και παραστατικότητα στο λόγο του, με αποτέλεσμα να μας ταξιδεύει και να μας πείθει για όσα γράφει.

Ο Καζαντζάκης στα έργα του «Αναφορά στο Γκρέκο» και «Καπετάν Μιχάλης» αναφέρει περιστατικά στα οποία μπορούμε να διακρίνουμε τον ερωτισμό και το πάθος των ανθρώπων εκείνη την εποχή. Έτσι, παρακάτω θ' αναφερθώ σε κάποια περιστατικά δείχνοντας τα αισθήματα και την ανάγκη που είχαν οι άνθρωποι ακόμα και τότε, να ερωτευτούν και να κάνουν τα πάντα γι' αυτό που ένιωθαν.

Αρχικά, στο έργο του «Αναφορά στο Γκρέκο» παρατηρούμε κάποιο σημείο, όπου ο Καζαντζάκης περιγράφει ένα περιστατικό στη Νάξο με μία μικρή κοπέλα, τη Στέλλα, και βάζει στο λόγο του, τη φράση: *“Αυτά τα μαύρα μάτια που με κοιτάζουνε χαμηλώνέ τα, φώς μου, γιατί με σφάζουνε...”* θέλοντας έτσι να δείξει το πάθος, την ντροπή, τον έρωτα, την αδυναμία του ίδιου ν' αντέξει αυτό το μαγευτικό βλέμμα της μικρής κοπέλας, καθώς επίσης τη σεμνότητα και το σεβασμό που δείχνει πάραυτα απέναντί της. Είναι ένας άντρας που έχει παραδοθεί στο βλέμμα αυτό και νιώθει ανίκανος να του αντισταθεί. Αυτό συμβαίνει, διότι τα μάτια, το βλέμμα, υποδηλώνουν το χαρακτήρα, τα αισθήματα και τον ερωτισμό του κάθε ανθρώπου.

Στη συνέχεια του βιβλίου αυτού, ο συγγραφέας εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο οι άντρες μπορούν να παρασυρθούν εύκολα από την προκλητική εμφάνιση κάποιας γυναίκας, κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένο περιστατικό. Το περιστατικό αυτό περιλαμβάνει την είσοδο *«μιας όμορφης αλλά παχιάς Ρουμάνας, αφράτης, μεσοκαιρίτισσας, ξεσκολισμένης, με ιδρωμένα στήθη που ξεχειλίζουν από το ξεκουμπωμένο μεταξωτό μπολκάκι της»*, όπως την περιγράφει ο ίδιος. Επίσης, περιγράφει τη νύχτα εκείνη λέγοντας τα καμώματά του, που έπινε και καθώς κοιτούσε τη Ρουμάνα ένιωθε τον πίθηκο να ξεπηδάει από μέσα του, όπως λέει, και συνέχιζε να πίνει βάζοντας σαμπάνια στο γοβάκι της σαντζέζας. Την επόμενη μέρα, ένας θείος του, καταντροπιασμένος για όσα είχαν συμβεί το προηγούμενο βράδυ, μίλησε στον πατέρα του, αλλά αυτός θεώρησε πως το περιστατικό εκείνο ήταν ένδειξη αντρισμού για το γιο του κι έτσι δε τον τιμώρησε, παρά μονάχα του είπε

πως έπρεπε ν' αγοράσει ένα ζευγάρι καινούρια γοβάκια στη σαντέζα. Όλο αυτό το σκηνικό μας δείχνει το πώς αντιλαμβάνεται η ανδροκρατούμενη κοινωνία της εποχής εκείνης τις συμπεριφορές των ανδρών και πώς ο πατέρας εκλαμβάνει τη στάση του γιου του. Επίσης, αντιλαμβανόμαστε το πάθος και την ορμή του άνδρα και την ανάγκη να ξεδώσει, επηρεασμένος από την εμφάνιση της γυναίκας.

Παρακάτω, ο Καζαντζάκης μας περιγράφει τη σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στο μαθητή και την Ιρλανδέζα, την έλξη που του ασκούσε κατά τη διάρκεια των μαθημάτων και την εκδρομή τους στον Ψηλορείτη. Έτσι, αρχίζει την περιγραφή του λέγοντάς μας την ανάγκη του να μάθει εγγλέζικα, αφότου είχε φτάσει εκείνη την περίοδο στο Κάστρο μια Ιρλανδέζα και παρέδιδε μαθήματα και έπειτα, περιγράφει στιγμές από τις ώρες μαθημάτων τους. Ήταν μια γυναίκα γαλαζομάτα, λίγο "καμπουρίτσα", όπως την λέει ο ίδιος, μα αφράτη. Είχε αποφασίσει εκείνος πως θα έφυγε για το πανεπιστήμιο της Αθήνας κι όσο ζύγωνε ο χωρισμός τους, ένιωθε και πιο ανήσυχος και αυτό το παρομοιάζει λέγοντας: *«Σαν όπως βλέπουμε ένα ώριμο μελωμένο σύκο και πεινούμε και διψούμε κι απλώνουμε λαχταριστό το χέρι, το γδύνουμε κι όσο το γδύνουμε, το στόμα μας γεμίζει σάλιο, όμοια ταυροκοίταζα την ώριμη ετούτη Ιρλαντέζα και την έγδυνα μέσα στο νου μου, σαν σύκο.»* Στη συνέχεια, μια μέρα του Σεπτέμβρη, πήρε την απόφαση και της ζήτησε να κάνουν μια εκδρομή στον Ψηλορείτη, απ' όπου φαίνεται ολόκληρη η Κρήτη καλύτερα, κι εκεί, θα την αποχαιρετούσε όπως ήθελε. Στη διαδρομή δε μιλούσαν, *λες και ήθελαν να μη χαλάσουν με τα λόγια την τέλεια, αμίλητη συνεννόηση που έκαναν τα κορμιά τους το ένα δίπλα στ' άλλο*, όπως περιγράφει παραστατικά, δείχνοντάς μας τον πόθο που ένιωθαν οι δυο τους κι επίσης, τη θαλπωρή και την ανυπομονησία που τους διακατείχε να περάσουν ένα βράδυ μαζί. Κάποια μέρα, κάνοντας βόλτα στο εκκλησάκι που υπήρχε εκεί, μπήκαν μέσα με απώτερο σκοπό αυτό. Έτσι, ο ίδιος μας το περιγράφει: *«Μείναμε μόνοι, μέσα στο εκκλησάκι, χτισμένο ξερολιθιά, η Ιρλαντέζα κι εγώ. Από το ταπεινό τέμπλο μας κοίταζαν ο Χριστός κι η Παρθένα, μα εμείς δεν τους κοιτάζαμε, αντίχριστοι, αντιπάρθενοι δαιμόνοι είχαν σηκωθεί μέσα μας, άπλωσα το χέρι, άρπαξα απ' το σθέρκο την Ιρλαντέζα, κι αυτή έσκυψε υποτακτική, αυτό περίμενε, κυλιστήκαμε κάτω στις πλάκες. [...] Όταν άνοιξα τα μάτια, ξέκρινα το Χριστό να με κοιτάζει από το τέμπλο αγριεμένος, κι η πράσινη σφαίρα που κρατούσε στο δεξό του χέρι κουνιόταν, θαρρείς κι ετοιμάζονταν να μου τη ρίξει. Τρόμαξα, μα με τύλιξε το γυναικείο μπράτσο και ξαναβούλιαξα στο χάος. Όταν άνοιξαμε πάλι το πορτάκι να βγούμε έξω, τα γόνατά μου έτρεμαν, έτρεμε το χέρι μου τραβώντας το μάνταλο. Ένας παμπάλαιος φόβος με είχε ξαφνικά κυριέψει, θα ρίξει ο Θεός το αστροπελέκι του να μας κάψει και τους δυο, την Ιρλαντέζα και μένα, τον Αδάμ και την Εύα.»* Βλέπουμε λοιπόν κι εδώ το πάθος που τους είχε καταβάλει και τους είχε παρασύρει σ' αυτή την αποτρόπαια πράξη, σ' αυτό το ανήθικο και παράδοξο να συνευρεθούν στον ιερό χώρο της εκκλησίας, χωρίς ηθικούς φραγμούς. Τελειώνοντας την εκδρομή τους ένιωθαν κι οι δυο τον κόμπο στο στομάχι τους να τους πνίγει. Ήταν θλιμμένοι για τον αποχαιρετισμό που θα επακολουθούσε. Φτάσανε στο σπίτι της Ιρλαντέζας. Δεν μπήκε μέσα όμως. Της έδωσε το χέρι του κι αποχαιρετίστηκαν. Την άλλη μέρα έφυγε για την Αθήνα.

Μετέπειτα, ο Καζαντζάκης περιγράφει τις εμπειρίες που απέκτησε κατά τη διάρκεια της εκδρομής του στο Βερολίνο. Στις 2 του Οκτώβρη, μία κρύα μέρα που τριγυρνούσε στους δρόμους, αποφάσισε να μπει σε ένα κτίριο, που η πόρτα του έγραφε: «Συνέδριο Αναμορφωτών της Παιδείας». Εκεί, βρήκε μια ελεύθερη θέση

δίπλα σε μια κοπέλα και κάθισε. Ακούγονταν φωνές.. Ένας δάσκαλος μιλούσε για το πώς μπορεί ν' αλλάξει τα σχολικά προγράμματα. Εκείνος γύρισε κι αποκρίθηκε στην κοπέλα που καθόταν δίπλα του. Της ζήτησε να περπατήσουν. Την έλεγαν Σαρίτα και ήταν Εβραία. Κατά τη διάρκεια της βόλτας τους μίλησαν για το θεό της και αναζήτησε τον δικό του. Την επόμενη μέρα, πήγε ξανά στο συνέδριο εκείνο και τη βρήκε. Μίλησαν εκείνη τη φορά για το χρέος που παράγγελνε ο θεός της, ο Γεχωβάς, που ήταν το μίσος. Φοβόταν ακόμα και ν' αγαπήσει έναν άντρα από το εχθρικό στρατόπεδο, όπως εξηγεί ο Καζαντζάκης. Καθώς περπατούσαν εκείνο το βράδυ, περιγράφει παραστατικά τη στιγμή όπου της έδωσε τη ζακέτα του επειδή κρύωνε και την κρατούσε σφιχτά απάνω στους ώμους της για να μην την βγάλει. Αυτή η κίνησή του δείχνει την τρυφερότητα και τη συμπάθεια που ένιωθε για την Εβραία, καθώς επίσης και τον ερωτισμό που ξεπρόβαλε σιγά σιγά από μέσα του. Παρόλα αυτά, ήταν το τελευταίο βράδυ που βρεθήκαν. Μετά από καιρό, γνώρισε μια άλλη Εβραία σ' ένα μουσείο με μάσκες. Την έλεγαν Ίτκα. Όταν έφυγαν, την ακολούθησε ως το σπίτι της, όπου κι έμεινε για να πιουν τσάι. Εκεί βρίσκονταν και τρεις φιλενάδες της. Όταν σηκώθηκαν και οι τρεις κοπέλες για να φύγουν, σηκώθηκε κι αυτός μαζί τους, αλλά η Ίτκα του έσφιξε το χέρι και τον παρακάλεσε να μείνει. Έτσι κι έκανε. Έμεινε κάμποσες νύχτες μαζί της, αλλά δεν τόλμησε να μιλήσει για έρωτα. Κάθε νύχτα κοιτούσε την Εβραία με θαυμασμό.. Και κάθε νύχτα την έβλεπε σαν αχόρταγο θηριό κι όλη μέρα σαν εφτακάθαρη φλόγα. Κι εδώ λοιπόν, βλέπουμε το πάθος και την ορμή που τον διακατείχε και τον έκανε να φέρεται αλλοπρόσαλλα. Κι αυτή ακόμα η περιπέτεια με την Εβραία έλαβε τέλος και μαζί με αυτό κάθε περιστατικό που αφορούσε τον έρωτα στο έργο του Καζαντζάκη «Αναφορά στο Γκρέκο».

Ο Καζαντζάκης στο έργο του «Καπετάν Μιχάλης» περιγράφει κάποια περιστατικά που δείχνουν τη συμπεριφορά και τη στάση ενός επώνυμου Κρητικού την εποχή της Τουρκοκρατίας απέναντι στις γυναίκες της εποχής εκείνης. Αρχικά, κάνει λόγο για τη συζήτηση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στον Καπετάν Μιχάλη και τον Καπετάν Στεφανή, ο οποίος τον ενημέρωνε πλήρως για την κατάσταση που επικρατούσε στο σπίτι του αδερφοφτού του Νουρή και της γυναίκας του, Εμινέ. Του λέει λοιπόν πως η Εμινέ ζήλευε το άλογο του Νουρή, επειδή του δείχνει ιδιαίτερη προσοχή και φροντίδα σε αντίθεση με αυτήν. Έτσι οδηγείται στο να του ζητήσει ως χάρη να φέρει μπροστά της το άλογό του, ν' ανάψει φανάρια για να το θωρεί και να το σφάζει μπροστά της. Αυτή η κίνηση της Εμινέ παρουσιάζει την αλλοπρόσαλλα εγωιστική και ζηλόφθονη συμπεριφορά της απέναντι στον άνθρωπο που υποτίθεται πως αγαπά και το πάθος που αναβλύζει από μέσα της. Μετά απ' αυτά που άκουσε ο Καπετάν Μιχάλης, φουριόζος όπως ήταν, στράφηκε προς τον καπετάν Στεφανή λέγοντάς του «Εσείς οι θαλασσινοί δε σέβεστε τις γυναίκες των ανθρώπων» για να λάβει την απάντηση «Εσείς οι στεριανοί που να καταλάβετε! Καβαλίνα πατάτε, καβαλίνα μολογάτε!».

Μιλώντας περιληπτικά για το έργο «Καπετάν Μιχάλης» συμβαίνουν τα εξής: Έχουν προηγηθεί οι επαναστάσεις του 1854, του 1866, με το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου, και του 1878. Το αίμα που έχει χυθεί γυρεύει κι άλλο αίμα. Κάποιοι υποστηρίζουν πως η Κρήτη θα ελευθερωθεί με τα γράμματα και το μυαλό κι άλλοι, ανάμεσά τους κι ο Καπετάν Μιχάλης με την καρδιά, τη λεβεντιά και το ντουφέκι.

Ως κεφαλή των χριστιανών, δέχεται το κάλεσμα του Νουρήμπεη, ν' ανταμώσουν

για να ηρεμήσει ο τόπος. Εκεί, στο κονάκι του μπέη, βλέπει την Κερκέζα Εμινέ. Η ομορφιά της τον σκλαβώνει. Αλλοπαρμένος απ' το κρυφό σαράκι, μα κι από το πάθος του για λευτεριά, προκαλεί την τουρκιά μπαίνοντας με τη φοράδα του σε τζαμιά και τούρκικους καφενέδες.

Οι Τούρκοι γυρεύουν να ξεπλύνουν τη ντροπή. Παλιά πάθη αναβιώνουν: ο Νουρήμπεης σκοτώνει τον αδερφό του Καπετάν Μιχάλη, λαβώνει όμως, κι ο Θοδωρής, γιος του σκοτωμένου, τον ανιψιό του μπέη. Η Εμινέ, ερωμένη του Καπετάν Πολυξύγκη, περιφρονώντας το μπέη, δραπετεύει για να ζήσει μαζί του. Αποζητά να βαφτιστεί χριστιανή και να τον παντρευτεί. Παραγγέλλουν στον Καπετάν Μιχάλη να γίνει κουμπάρος. Το πάθος του για την Κερκέζα φουντώνει. Ο Νουρήμπεης τον προκαλεί να ξεκαθαρίσουν, μα διαπιστώνοντας την αδυναμία του, δεν τον καταδέχεται. Ο μπέης αυτοκτονεί.

Η κατάσταση οδηγείται σε ξεσηκωμό και οι καπεταναίοι αρχίζουν τη δράση. Κατά την επίθεση των τουρκικών στρατευμάτων στο μοναστήρι του Αφέντη Χριστού, όπου είχαν ταμπουρωθεί οι εξεγερμένοι, ο Καπετάν Μιχάλης λείπει.

Πληροφορημένος πως συγγενείς του μπέη απήγαγαν την Εμινέ, προφταίνει τους απαγωγείς, την ελευθερώνει και τη στέλνει σε μέρος ασφαλές. Όταν όμως διαπιστώνει την καταστροφή του μοναστηριού, θεωρεί υπεύθυνο τον εαυτό του και την Κερκέζα. Παλεύοντας με τους δαιμόνους του, βγάνει κρίση και γυρνώντας πίσω, τη σφάζει. Έτσι τελειώνει κι αυτό το έργο του Καζαντζάκη, δείχνοντάς μας την αγάπη και το πάθος που ένιωθε ο Καπετάν Μιχάλης γι' αυτή τη γυναίκα, που δεν κατάφερε να το βγάλει από μέσα του στιγμή, αλλά παράλληλα που τον οδήγησε στη σφαγή της τόσο απάνθρωπα και ασυναίσθητα, παρόλη την αγάπη που της είχε.

Κλείνοντας, αναφέρω μία φράση του Καζαντζάκη που αποτυπώθηκε στο μυαλό μου, ενώ διάβαζα το έργο «Καπετάν Μιχάλης»... “Η αξία του ανθρώπου είναι να ζητάει και να ξέρει πως ζητάει το αδύνατο”.

Βιβλιογραφία

Καπετάν Μιχάλης, του Ν.Καζαντζάκη, σελ. 10, 22, 35-40, 470 [...]

Αναφορά στο Γκρέκο, του Ν.Καζαντζάκη σελ. 95, 123, 128-132, 354-359, 363.

Ο ΓΑΜΟΣ

Ο γάμος θεωρείται κορυφαίος σταθμός στη ζωή των ανθρώπων, καθώς εξασφαλίζεται η βιολογική συνέχεια και η κοινωνική υπόσταση του ατόμου.

Πρώτα παντρεύονται τα θηλυκά. Ηθική υποχρέωση των αγοριών μιας οικογένειας είναι τα παντρέψουν πρώτα τις αδερφές τους και μετά να παντρευτούν και οι ίδιοι. Αλλιώς έμεναν όλοι ανύπαντροι, όπως οι Φουκαροπούλεςⁱ στον καπετάν Μιχάλη που ο αδερφός τους ήθελε να παντρευτεί για να κάνει γιό αλλά που ν' αφήσει τις αδερφές του αφού έτσι ήταν ο νόμος. Οι χήρεςⁱⁱ μπορούσαν να ξανά παντρευτούν, έπρεπε όμως «να λιώσει ο πεθαμένος». Για να γίνει ο γάμος πρέπει να είναι σύμφωνοι οι γονείς. Όλες οι οικογένειες προσπαθούν να επιτύχουν τη σύναψη γάμου μ'έναν “καλόσειρο” δηλαδή τη σύναψη συμμαχιών που τις ενισχύουν κοινωνικά όπως η Βαγγελιώⁱⁱⁱ που ο μπάρμπα της θα την στεφανώσει με τον Τίτυρο επειδή ήταν αδερφός του καπετάν Μιχάλη και έτσι θα έμπαινε, λέει, σε μεγάλο σόι. Αν κάποιος δεν ήταν τόσο ωραίος για να έχει μια ευκαιρία να παντρευτεί έπρεπε να έχει σπίτι όπως ο Αντρουλιός^{iv} που τελικά παντρεύτηκε μια χήρα. Ευκαιρία στο γάμο είχαν και οι λεπροί βέβαια έπρεπε και οι δυο να ήταν λεπροί, όπως λέει ο Ν. Καζαντζάκης στο βιβλίο του καπετάν Μιχάλης.

Τρία είναι τα βασικά στάδια του παραδοσιακού κρητικού γάμου:

- Το **προξενιό**, δηλαδή η κρυφή προπαρασκευαστική συμφωνία για το γάμο μεταξύ δυο οικογενειών(π.χ. ο Αριστοτέλης^v που επειδή οι αδερφές του δεν παντρεύτηκαν τελικά δεν προχώρησε ο αρραβώνας
- Ο **Αρραβώνας**, ξεφανέρωμα ή λογόστεμα δηλαδή η επίσημη επικύρωση της αμοιβαίας υπόσχεσης των δυο οικογενειών.
- **Στεφάνωση**, στον αρραβώνα δωρίζονταν στη νύφη χρυσαφικά με κύριο το δαχτυλίδι των αρραβώνων σε σχήμα φιδιού(φωτογραφία κάτω).



Πριν από το γάμο συνήθως συντάσσεται από τον πατέρα της νύφης το προικοσύμφωνο που αναφέρει λεπτομερώς όλα τα κινητά και τα ακίνητα περιουσιακά της στοιχεία. Πριν από αυτό αν ο γαμπρός δεν ήθελε να παντρευτεί τη νύφη τότε ο πατέρας της νύφης έδινε λίρες για να δεκτεί , το πανωπρόικι όπως ο καπετάν Πολυξίγκης^{vi} που έδωσε εκατό λίρες στον Τίτυρο.

Η τέλεση του γάμου συνήθως γίνεται Κυριακή(όπως της Γαρουφαλιάς ^{vii} και του Καγιαμπή^{viii})απόγευμα το φθινόπωρο επειδή εκείνη την εποχή σταματούν οι πολλές αγροτικές ασχολίες και το καινούργιο κρασί είναι έτοιμο. Όμως τα τελετουργικά έθιμα ξεκινούν μια εβδομάδα πριν το κάλεσμα, το ζύμωμα και το ξόμπλιασμα των γαμοκούλουρων ή των εφτάζυμων κουνενών, η μεταφορά και η έκθεση των προικιών .



ΓΑΜΟΚΟΥΛΟΥΡΟ

ΠΡΟΙΚΙΑ



ΧΑΣΙΛΑΜΑΔΕΝΙΑ ΣΕΝΤΟΝΙΑ

ΠΡΟΙΚΙΑ



Έτσι και η Βαγγελιώ^{ix} από τον καπετάν Μιχάλη που καθόταν στον αργαλειό και ύφαινε τις στερνές μπόλιες διπλόφαρδες, δίμιτες που θα γίνονταν σώβρακα για τον γαμπρό και νυχτικές πουκαμίσες γι' αυτή. Όταν ύφαιναν, τραγουδούσαν και το σπίτι κουνιόταν όμως η Βαγγελιώ ήταν αγέλαστη και κόντευε να κλάψει. Ο τοίχος του νυφικού θαλάμου στολίζεται με χασιλαμαδένια σεντόνια που πάνω τους προσαρμόζονται ειδικά κουλούρια, κλαδιά, βάτου, κισσού ή ρογδιάς, λεμονόφυλλα, μυρτιές και δάφνες. Το βράδυ οι συγγενείς της νύφης μαζεύονται για να την αποχαιρετήσουν λέγοντας:

**Σήκω κι αποχαιρέτησε την εδικολογιά σου
δώσε τα κλειδιά τση μάνα σου
και άμε να βρεις δικά σου...::**

Το πρωί οι συγγενείς πάνε τα δώρα όπως ο καπετάν Πολυξίγκης χπου πήγε στην ανιψιά του ένα ταψί, λεγένια, μπρίκια, τάσια, μαστραπάδες και ζάρφια του καφέ.



Το απόγευμα της Κυριακής οι νέοι στόλιζαν το γαμπρό και τα κορίτσια τη νύφη και όταν όλα ήταν έτοιμα ξεκινούσε η γαμήλια πομπή γνωστή ως "ψίκι" που θα ξεκινήσει από το σπίτι του γαμπρού για το σπίτι της νύφης. Προπορεύονται τα όργανα και ένας καβαλάρης με το

μπαί'ράκι ή το φλάμπουρο(φωτ. Πάνω). Όταν φτάσουν στο σπίτι της νύφης οι καλεσμένοι του γαμπρού λένε:

**Ανοίξετε την πόρτα σας να δείτε το γαμπρό μας,
::: τέτοιο σγουρό βασιλικό δεν έχει το χωριό μας::: κ.ά.**
Οι συγγενείς της νύφης απαντούν:
**Σιγά σιγά μη βιάζεστε κι η πόρτα μας θ'ανοίξει,
:::γιατί έχει αδέρφια και δικούς να τσ'
αποχαιρετήσει:::κ.ά.**

Μετά μπαίνει ο γαμπρός μέσα στο σπίτι, χαιρετά και φιλά τους γονείς της, παίρνει την ευχή τους, προσφέρει λουλούδια και φιλεί τη νύφη. Την ίδια στιγμή ακούονται οι πυροβολισμοί ή μπαλωθιές της χαράς.



Ξεκινούν για την εκκλησία και πριν μπουν μέσα ο λυράρης τραγουδεί :

**Άνοιξε πόρτα τσ' εκκλησάς, πόρτα του παραδείσου
να κατεβούν οι άγγελοι τη νύφη να βλοήσουν. :::**

Μετά την τελετή του γάμου χορεύουν έξω στον περίβολο της εκκλησίας το χορό της νύφης και όταν τελειώσει ο χορός ο τελευταίος παίρνει το γουρλίδικο μαντίλι της. Στη συνέχεια ξεκινούν όλοι για το σπίτι του γαμπρού, απ'όπου περνούν τους πετούν ρύζι και άνθη.

**Πρόβαλε μάνα του γαμπρού και πεθερά τση νύφης
να δεις τον όμορφό σου γιο μια κόρη σου τη φέρνει. :::**

Όταν φτάσουν στην πόρτα, η νύφη παίρνει μέλι από την πεθερά της και κάνει ένα σταυρό πάνω από την πόρτα, για να είναι η ζωή τους γλυκιά. Ύστερα πετά ένα ρόδι με δύναμη μέσα στο σπίτι, για να σκορπίσει όπως το ρόδι η ευτυχία στο σπίτι. Μπαίνει μέσα πρώτα η νύφη και μετά ο γαμπρός και συγχρόνως λέγονται μαντινάδες. Μετά απ'όλα αυτά ακολουθεί το γαμήλιο τραπέζι με το πιλάφι (γαμοπίλαφο) ή τα μακαρόνια με τον αθότυρο και το βραστό και το γλέντι κρατεί μέχρι και μία εβδομάδα. Το δίσεκτο χρόνο και το Μάιο δεν κάνουν γάμους. Την ίδια μέρα, στην ίδια εκκλησία δε πρέπει να γίνονται δύο γάμοι, όπως και στο ίδιο σπίτι δυο γάμοι τον ίδιο χρόνο. Έτσι πιστεύουν και το έχουν κακό παρατήρημα στην Κρήτη. Το ζευγάρι^{xi} πηγαίνει μετά από οχτώ μέρες να προσκυνήσουν στον Άγιο Μηνά και του κρατούν ένα μεγάλο άρτο ζυμωμένο με κανέλα, μαστίχα και ζάχαρη.

Όλα αυτά φαίνονται ωραία όμως δεν είναι έτσι. Κάποια από τα προβλήματα μας τα αναφέρει ο Ν. Καζαντζάκης μέσα από το βιβλίο του καπετάν Μιχάλης. Τα προβλήματα ξεκινούν και πριν από το γάμο όπως αυτό με Πασά^{xii} που στέλνει τον τζελάτη του με ένα μαντήλι ,ένα μήλο για την νύφη και μια μπάλα για τον γαμπρό.. Έπρεπε να διαλέξουν ή τον θάνατο για το γαμπρό που ήταν η μπάλα ή η νύφη θα πήγαινε στον Πασά και θα καθόταν στα πόδια του

που ήταν το μήλο. Αν διάλεγαν το μήλο η νύφη έπρεπε να πάει πριν τον γάμο στο Πασά. Ένα άλλο πολύ συχνό πρόβλημα ήταν ένας από το ζευγάρι να μην θέλει να παντρευτεί όπως η Βαγγελιώ^{xiii} που δεν ήθελε να παντρευτεί τον Τίτυρο όμως ήταν αναγκασμένη αλλά και η Εμινέ^{xiv} αναγκάστηκε να πάρει τον Νουρή και παρόλο που της είχε ότι ήθελε αυτή δεν ήταν ευχαριστημένη και συνέχεια είχε γκρίνια και δεν άφηνε τον Νουρή στην ησυχία του. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η νύφη να είναι Εβραία γιατί οι χριστιανοί δεν θέλουν τους Εβραίους. Όταν ο ανιψιός^{xv} του καπετάν Μιχάλη πήρε την Εβραία δεν είχε μούτρα να γυρίσει στον τόπο του και οι γείτονες έλεγαν:

“ Πάλι καλύτερα να μην παντρευτείς παρά να πάρεις Εβραία.”

Αλλά και μετά τον γάμο υπήρχαν προβλήματα όπως αυτό της κυράς Μαστραπάδαινας^{xvi} που έδενε τον άνδρα της στην άκρη του κρεβατιού επειδή τον ζήλευε.

Ο Ν. Καζαντζάκης^{xvii} παρόλο που δεν ήταν πολύ του γάμου παντρεύτηκε δυο φορές. Η πρώτη του γυναίκα ήταν η Γαλάτεια Αλεξίου τον Οκτώβριο του 1911 στον Άγιο Κωσ/νο και ο πατέρας του δεν την ήθελε. Όμως το 1926 χώρισε. Η δεύτερη ήταν η Ελένη Σαμίου το 1945 στον Αι-Γιώργη τον Καρύτση με κουμπάρους τον Άγγελο και την Άννα Σικελιανού.

Οι εποχές έχουν αλλάξει έτσι και τα ήθη και έθιμα έχουν αλλοιωθεί στο πέρασα τον χρόνων .Ωστόσο ο γάμος αποτελεί και σήμερα επισφράγιση μιας ερωτικής σχέσης ή ακόμα και μιας κοινωνικής συνθήκης. Όπως και αν κάποιος αποφασίσει να τελέσει τον γάμο του, τα ανάμεικτα συναισθήματα κυριαρχούν γι' αυτό και ο λαός λέει:

Δεν γίνεται κηδεία χωρίς γέλια

Και γάμος χωρίς δάκρυ

Είναι αρκετά τα νέα ζευγάρια επίσης που ακολουθούν πιστά την παράδοση και επιλέγουν παραδοσιακό κρητικό γάμο που κρατάει μια εβδομάδα(Πρόγαμος, Γάμος και Αντίγαμος) ζωντανεύοντας έτσι τα ήθη και τα έθιμα που χάνονται μέσα στους αιώνες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

www.kritikamonopatia.gr

ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

-
- ⁱ ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ Ι ΣΕΛ.24-25
- ⁱⁱ ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙΙ ΣΕΛ.80
- ⁱⁱⁱ ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙV ΣΕΛ.148
- ^{iv} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΧΙV ΣΕΛ.530
- ^v ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ Ι ΣΕΛ.24
- ^{vi} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙV ΣΕΛ.150
- ^{vii} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙΙ ΣΕΛ.55
- ^{viii} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙΙΙ ΣΕΛ. 132
- ^{ix} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙV ΣΕΛ. 147 ΚΑΙ 149
- ^x ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙV ΣΕΛ.145
- ^{xi} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙΙΙΣΕΛ.98
- ^{xii} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙV ΣΕΛ.132
- ^{xiii} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙV ΣΕΛ.147 ΚΑΙ 123
- ^{xiv} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ Ι ΣΕΛ. 22-23 ΚΑΙ 36
- ^{xv} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ Ι ΣΕΛ. 13 ΚΑΙ 522
- ^{xvi} ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ [ΕΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ],Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΙΙ ΣΕΛ.60
- ^{xvii} www.kazantzaki_museum.gr/index.php?level=4&pre_level=2&id=699&pre_id=1043&lang=el

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ **ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΚΡΗΤΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΡΓΑ ΤΟΥ** **ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την εποχή αυτή λόγω των άσχημων συνθηκών και του ελληνοτουρκικού πολέμου κανένας από τους δύο γονείς δεν είχε την δυνατότητα αλλά και την διάθεση να αναθρέψει σωστά τα παιδιά του καθώς όλη η οικογένεια ζούσε διαρκώς υπό τον συνεχή φόβο του Τούρκου-κατακτητή. Ο πατέρας βρισκόταν συνεχώς μακριά από το σπίτι και τα παιδιά του καθώς είτε συμμετείχε στις συγκρούσεις είτε δούλευε στα χωράφια , αλλά και ακόμα να ήταν σπίτι τα προβλήματα και οι έγνοιες που απασχολούσαν κάθε Έλληνα πατριώτη δεν τον άφηναν να εκτελέσει σωστά το ρόλο του. Το ίδιο ίσχυε και για την μητέρα η οποία λόγω της κρίσιμης κατάστασης του πολέμου δεν είχε την δυνατότητα να διαπαιδαγωγήσει σωστά τα παιδιά της, αφού κυρίαρχο μέλημα και φόβος της ήταν να αποτρέψει μια ενδεχόμενη αρπαγή τους από τους Τούρκους(παιδομάζωμα).

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΓΚΡΕΚΟ

Σε αυτό του το βιβλίο ο Νίκος Καζαντζάκης περιγράφει του δεσμούς-σχέσεις που υπήρχαν μεταξύ των μελών της οικογένειας του κατά την διάρκεια των δύσκολων χρόνων της Τουρκοκρατίας. Θα εξετάσουμε την συμπεριφορά και τη σχέση κάθε μέλους με τα υπόλοιπα όπως μας τα παρουσιάζει ο ίδιος ο συγγραφέας.

- Ο πατέρας του Ν. Καζαντζάκη, Καπετάν Μιχάλης, είναι ο αντιπροσωπευτικός τύπος κρητικού της εποχής εκείνης. Άγριος στην όψη με συνοφρωμένο βλέμμα, αγέλαστος, σκυθρωπός συνήθως και λιγομίλητος. Αγαπά την οικογένεια του χωρίς όμως να δείχνει τα συναισθήματα του. Ανάμεσα σε αυτόν και τους δικούς του υπάρχει πάντα μια απόσταση την οποία κανείς, είτε συγγενής είτε φίλος δεν τολμά να διανύσει. Έχει αδυναμία στο γιό

του, τον θεωρεί συνεχιστή της γενιάς του, αλλά δεν εγκρίνει την ενασχόληση του με τα γράμματα. Θεωρεί ότι ο Κρητικός σαν γνήσιος άντρας πρέπει να ασχολείται με πιο αντρικές δουλειές(π. χ κτηνοτροφία, γεωργία). Το κυριότερο μέλημα του είναι ο αγώνας για ελευθερία, δεδομένου ότι εκείνα τα χρόνια η Κρήτη βρισκόταν ακόμα υπό τον τουρκικό ζυγό. Μάλιστα σε μια από τις σφαγές των Τούρκων είναι έτοιμος να σφάξει την οικογένεια του προκειμένου να μην πέσει στα χέρια τους. Βλέποντας όμως την θεαματική πρόοδο του γιού του στο σχολείο, ιδιαίτερα όταν κατέφυγαν στη Νάξο, φανερώνει την αγάπη και τον θαυμασμό για το παιδί του. Παράλληλα θέλει να τον σκληραγωγήσει, του μαθαίνει να σκοπεύει, να μην φοβάται τον θάνατο (τον πήγε στο δέντρο όπου οι Τούρκοι κρέμαγαν τους Κρητικούς) και προτρέπει τον δάσκαλο να χρησιμοποιήσει βία προκειμένου να γίνει καλύτερος άνθρωπος(<<τα κόκκαλα δικά μου, το κρέας δικό σου>>). Αγαπά τον πατέρα του και όταν απελευθερώνεται η Κρήτη πηγαίνει με τον γιό του στον τάφο για να του ανακοινώσει τα ευχάριστα νέα. Τέλος δεν έχει καλές σχέσεις με τον πατέρα της γυναίκας του τον οποίο φροντίζει να αποφεύγει.

- Η γυναίκα και η κόρη του τον υπολογίζουν και τον εκτιμούν. Η γυναίκα φοβάται και σέβεται τον άντρα της, έχει υποταχθεί πλήρως στη θέληση και στις ιδιορρυθμίες του. Κάνει ότι μπορεί για να τον ευχαριστήσει γιατί τον θαυμάζει και θεωρεί ότι πράττει σωστά.
- Ο μικρός Νίκος Καζαντζάκης είναι υπάκουος στους γονείς του, αγαπά τα γράμματα και την μάθηση και τον διακατέχει ένα πνεύμα αναζήτησης και διερεύνησης των πραγμάτων. Η μητέρα του, του δίνει με τον ήρεμο και υπάκουο χαρακτήρα της συναισθηματική ισορροπία, αυτοπεποίθηση και θρησκευτικότητα (τα πρώτα αναγνώσματα του ήταν βίοι αγίων). Ο πατέρας του όμως-εκ διαμέτρου αντίθετος- κυριαρχεί στο σπίτι παρών ή απών (και η σκιά του είναι καθοριστική όταν λείπει, όπως και η συγκεκριμένη θέση του στο τραπέζι). Καθώς μεγαλώνει ο πατέρας του γίνεται το πρότυπο του, τον θαυμάζει αλλά παράλληλα τον φοβάται. Με τις υψηλές επιδόσεις του κατορθώνει να πείσει τον πατέρα του να επιδοκιμάσει την έφεση του στα γράμματα αν και γνωρίζει την

αντιπάθεια που τρέφει ο πατέρας του για τους μορφωμένους. Στη συνέχεια όταν ο Νίκος Καζαντζάκης αποφοιτά από την Νομική Σχολή του κάνει δώρο ένα ταξίδι επιβραβεύοντας τον για την επιτυχία του. Όσον αφορά τις σχέσεις του με την μητέρα του μπορούμε εύκολα να συμπεράνουμε πως είναι αρκετά καλές καθώς υπήρχε συχνότερη και καλύτερη επικοινωνία από εκείνη που είχε με τον απόμακρο πατέρα του.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ

Σε αυτό το βιβλίο ο Νίκος Καζαντζάκης παρουσιάζει τον Καπετάν Μιχάλη έναν άγριο και ανυπότακτο πολεμιστή που έχει ορκιστεί να είναι μαυροντυμένος, αξύριστος και αγέλαστος μέχρι να ελευθερωθεί η Κρήτη.

- Καπετάν Μιχάλης, άξιος γιός του Καπετάν Σήφακα, είναι ένας αγριόμορφος και σκουρόχρωμος άντρας με κοφτερό βλέμμα και άγριους τρόπους. Δεν σηκώνει πολλές κουβέντες ούτε φανερώνει τα αισθήματα του. Αγαπά πολύ τους δικούς του μα πιο πολύ από όλους την Κρήτη. Η απελευθέρωση της βρίσκεται πάντα στο νου του για αυτό και δεν γελάει ποτέ (<<άμα ελευθερωθεί η Κρήτη θα γελάσω>>, έλεγε). Η κόρη και η γυναίκα του τον αγαπούν και τον εκτιμούν αλλά ταυτόχρονα τον φοβούνται. Όταν μπαίνει στο σπίτι βήχει και αυτό σημαίνει ότι μητέρα και κόρη θα πρέπει να μεταφερθούν στην κουζίνα. Η θέση του είναι σταθερή στο τραπέζι, κανείς άλλος δεν τολμά να καθίσει εκεί ενώ ακόμα και όταν λείπει από το σπίτι ο ίσκιος του είναι βαρύς. Οι γειτόνισσες έρχονται να κάνουν παρέα στην γυναίκα του μονάχα όταν απουσιάζει. Δύο φορές τον χρόνο καλεί δύο τρεις φίλους και γλεντοκοπούν για μια βδομάδα.
- Η Ρηνιώ, κόρη του Καπετάν Μιχάλη βοηθάει την μητέρα της η οποία την προετοιμάζει για τον ρόλο της πιστής-αφοσιωμένης γυναίκας τον οποίο έχει και η ίδια. Φοβάται, αλλά και θαυμάζει

τον πατέρα της ενώ θέλει να παντρευτεί αργότερα ένα σαν κι αυτόν. Θεωρεί φυσικό το ότι μετά τα δώδεκα της χρόνια δεν πρέπει να εμφανίζεται μπροστά του. Ακόμα και όταν οι Τούρκοι φτάνουν έξω από την πόρτα τους περιμένει καρτερικά με την μητέρα της να τις σφάξει ο πατέρας της για να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων.

- **Θρασάκης:** ο πρώτος γιός του Καπετάν Μιχάλη. Έχει ως πρότυπο τον πατέρα του, τον ακολουθεί και προσπαθεί να μιμηθεί τη συμπεριφορά του. Ο πατέρας του τον μαθαίνει από νωρίς να χρησιμοποιεί το όπλο για να υπερασπιστεί τις αδελφές και την μητέρα του σε περίπτωση επίθεσης των Τούρκων. Παίζει με τους φίλους του πόλεμο ενώ θέλει όταν μεγαλώσει να πάρει μέρος στη μάχη. Η μητέρα του τον θαυμάζει και τον καμαρώνει.
- **Μητέρα:** άξια καπετάνισσα, λιγομίλητη, σοβαρή αντιμετωπίζει με στωικότητα τις δυσκολίες της ζωής της. Άξια Κρητικιά δεν παραπονιέται για τίποτα, δέχεται την ιδιορρυθμία, το αγύριστο κεφάλι και τους απότομους τρόπους του άντρα της. Οτιδήποτε και αν αποφασίζει εκείνος για αυτή είναι αποδεκτό.
- **Ο παππούς Σήφακας:** Είναι ο αρχηγός της οικογένειας του σογιού του Καπετάν Μιχάλη. Εκατοχρονίτης αιωνόβιος Κρητικός υποδέχεται εγκάρδια στο σπίτι του ψηλά στο βουνό συγγενείς και ξένους. Εκεί βρίσκουν καταφύγιο και φιλοξενία τα γυναικόπαιδα όταν ξεσηκώνονται οι Κρητικοί.
- **Τιτυρος:** Ο τελευταίος γιός του Καπετάν Σήφακα, δάσκαλος στο επάγγελμα ο οποίος βρισκόταν για μεγάλο διάστημα στο εξωτερικό όπου και σπούδαζε. Έχει ευρωπαϊκή νοοτροπία και εμφάνιση. Όταν επανέρχεται στην πατρίδα φέρνει μαζί του την γυναίκα του η οποία είναι Εβραία στην καταγωγή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν εντάσεις μέσα στην οικογένεια η οποία όπως και κάθε άλλη οικογένεια της εποχής επιδιώκει τα μέλη να παντρεύονται συντοπίτες τους, ώστε να εξασφαλίζεται η καθαρότητα της κρητικής φυλής.

Συμπερασματικά, οι δεσμοί των μελών της οικογένειας στην Κρήτη κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν πολύ ισχυροί παρά τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες της εποχής.



Ο πατέρας του Ν. Καζαντζάκη



Ο Ν. Καζαντζάκης με την μητέρα και τις αδελφές του

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αναφορά στο Γκρέκο του Νίκου Καζαντζάκη
2. Καπετάν Μιχάλης του Νίκου Καζαντζάκη
3. www.kazantzakis-museum.gr
4. www.paroutsas.gr
5. Νίκος Καζαντζάκης-Ανθολόγιο
6. Νίκος Καζαντζάκης, Άγνωστες μαρτυρίες και ντοκουμέντα, εφημερίδα "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ"

Γ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α΄ 1669-1820

- ✘ -Με την άλωση του Χάνδακα η Κρητική Αναγέννηση διακόπηκε απότομα και οριστικά.
- ✘ -Όσοι λόγιοι σώθηκαν ή ζούσαν διασκορπισμένοι σε διάφορα μέρη του νησιού ή έφυγαν από τον τόπο τους παίρνοντας μαζί τους βιβλία και χειρόγραφα.
- ✘ -Πολλές βιβλιοθήκες –ιδιωτικές και μοναστηριακές καταστράφηκαν.
- ✘ -Η λειτουργία των σχολείων σταμάτησε και δεν επιτράπη η ίδρυση νέων χωρίς ωστόσο να εκδοθεί κάποιο φερμάνι απαγορευτικό.Γι αυτό ,κατά τους ισχυρισμούς κάποιων μελετητών ,αναιρείται ο μύθος του «κρυφού σχολείου».
- ✘ -

- ✘ Ωστόσο, υποτυπώδεις μορφές σχολικής ζωής υπήρχαν τον 18^ο αι. στα μοναστήρια του νησιού, παρά στα αστικά κέντρα.
- ✘ -Εδώ αντιγράφονταν χειρόγραφα και τα παιδιά διδάσκονταν τα **κολυβογράμματα** (στοιχειώδεις γνώσεις γραφής και ανάγνωσης) από ολιγογράμματους μοναχούς και μοναχές για την κάλυψη εκκλησιαστικών αναγκών.
- ✘ -Στα τέλη του 18^{ου} αι. η εικόνα αλλάζει.

-
- ✘ -Ιδρύθηκαν σχολεία των οποίων όμως η λειτουργία παρεμποδίζεται από τους Τούρκους.
 - ✘ - Ο Αυστριακός περιηγητής Sieber μας πληροφορεί ότι στην πόλη του Ηρακλείου,εκτός από την κατ'οίκον διδασκαλία λειτουργούσε ήδη από το 1803 ένα δημοτικό σχολείο,όπου κάποιοι εγγράμματοι ασκούσαν το επάγγελμα του δασκάλου με πενιχρή αμοιβή.
 - ✘ -Ωστόσο,υπήρχε απροθυμία των κατοίκων να στείλουν τα παιδιά τους σ'αυτό.
 - ✘ -Σε σύνολο πληθυσμού 8000 Χριστιανών κατοίκων ,μαθητές ήταν μόνο 20 με 25.

- ✘ -Το 19^ο αι στο Ηράκλειο λειτουργούσε και ιεροδιδασκαλείο με δάσκαλο τον Συνέσιο λόγιο μοναχό της μονής του Απανωσήφη.
- ✘ - Από τον ανώνυμο συγγραφέα της «Χωρογραφίας της Κρήτης» μαθαίνουμε ότι λειτουργούσε και σχολείο όπου παραδίδονταν στους μαθητές γραμματική,λογική ,ποιητική και ρητορική(μερικές φορές και μαθηματικά).

2.1821-1866

- ✘ - Τον καιρό των επαναστάσεων τα σχολεία έκλεισαν γιατί θεωρήθηκαν κέντρα αποστασίας και πολέμου και οι δάσκαλοί τους εκδιώχθηκαν.
- ✘ - Την περίοδο της Αιγυπτιοκρατίας(1830-1840) η διοίκηση του νησιού επέτρεψε την ίδρυση αλληλοδιδασκτικών σχολείων, όπου φοιτούσαν μόνο αγόρια.
- ✘ -Το 1838 ιδρύεται Αμερικανικό σχολείο(!) πράγμα που προκαλεί την αντίδραση του Οικ. Πατριαρχείου διότι το θεωρούσε όργανο της προπαγάνδας των λουθηροκαλβινιστών.

- ✘ -Μετά την Αιγυπτιοκρατία η εκπαίδευση γίνεται κυρίως ιδιωτική π.χ ιδ. Σχολείο του Ειρηνάκη, του Δημητρίου και του Αναγνώστη.
- ✘ -Επίσης λειτουργούσαν ιδ. σχολεία μουσικής και ζωγραφικής.
- ✘ -Δεν υπάρχει μαρτυρία για φοίτηση μαθητριών ούτε σε αυτά.
- ✘ -Τα βιβλία και η ύλη καθορίζονταν ανάλογα με τις συνθήκες ενώ η καταβολή διδάκτρων ήταν αυτονόητη.
- ✘ -Την ίδια περίοδο στο Ηράκλειο υπήρχαν:

- ✘ 1.Ελληνικά αλληλοδιδασκτικά σχολεία με τις εξής βαθμίδες: Νηπιακόν, Προκαταρκτικόν και Αλληλοδιδασκτικόν.
- ✘ 2.Παρθεναγωγείο, όπου φοιτούσε ένα μικρό ποσοστό μαθητριών, και
- ✘ 3. Η Επιμενίδειος Σχολή , ένα είδος γυμνασίου.
- ✘ -Τα σχολεία αυτά συντηρούνταν με εράνους και λαχνούς, από εισφορές πλουσίων ιδιωτών και της εκκλησίας της οποίας η μέριμνα για την εκπαίδευση γίνεται πλέον εντατικότερη.

- ✘ -Με τις παραχωρήσεις του Χάττι Χουμαγιούν η παιδεία αναπτύσσεται.
- ✘ Οι δημογεροντίες του νησιού ανέλαβαν σημαντική δράση και αμέσως παρατηρήθηκε αύξηση των σχολείων.
- ✘ - Ωστόσο οι διοικητές του νησιού δεν ακολούθησαν ίδια πολιτική (άλλοτε υπονόμευαν και άλλοτε υποστήριζαν την εκπαίδευση).
- ✘ -Ο Ισμαήλ Πασάς με νόμο υποχρέωνε τους γονείς να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο.Αργότερα ,όμως άλλαξε και αυτός στάση.

✦ 3. 1867-1878

- ✦ -Με την εφαρμογή του Οργανικού νόμου καθιερώθηκε ως επίσημη γλώσσα η ελληνική ακόμα και στα τούρκικα σχολεία.
- ✦ -Λειτουργούσαν και δημοτικά σχολεία κοριτσιών ενώ προβλεπόταν ίδρυση και ανωτέρων σχολών.
- ✦ -Οι ποινές που επιβάλλονταν στους απείθαρχους μαθητές ήταν κυρίως η ορθοστασία, το γονάτισμα (πάνω σε χαλίκι ή πέτρα όταν τα μαθήματα ήταν υπαίθρια) και ο ξυλοδαρμός.

- ✦ -Με τη σύμβαση της Χαλέπας(1878) ιδρύθηκαν Φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι και αναπτύχθηκε πνευματική κίνηση με την έκδοση εφημερίδων, τη δημιουργία βιβλιοθηκών και την ίδρυση σχολείων.
- ✦ -Την περίοδο της αυτονομίας του νησιού (1879-1897) σημειώνεται μια χρυσή εποχή για την εκπαίδευση στο Ηράκλειο αφού εξασφαλίζονται πόροι από κληροδότημα του Α.Παπαδάκη(αδελφού του Ισμαήλ Φερίχ Πασά)
- ✦ -Έτσι μπαίνουν οι βάσεις να ολοκληρωθεί το εκπαιδευτικό οικοδόμημα.

- ✦ -Το 1905 ιδρύεται το ιδ. Σχολείο «Ο Κοραής» από τον Ι. Περδικάρη και το 1910 τα «Κυριακά σχολεία απόρων κορασίων».
- ✦ -Ακολουθεί μια περίοδος πνευματικής αφύπνισης που συμβάλλει στην καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και στη διάδοση της παιδείας σε όλο το νησί. ★


Από το οικ.αρχείο Μύρ.Βαρβεράκη



ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΞΑΣΤΑΚΗΣ Α2

Β.ΧΑΪΝΗΔΕΣ **ΚΡΗΤΙΚΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ**

- Έτσι ονομάστηκαν από τους Τούρκους οι αντάρτες αλλά και οι φυγόδοκοι που βρήκαν καταφύγιο στα βουνά σχηματίζοντας αρχικά μικρές άτακτες ένοπλες ομάδες.
- Για την ακρίβεια εκδικούνταν τους Τούρκους οι οποίοι είχαν βλάψει με διάφορους τρόπους ένα ή περισσότερα μέλη της οικογένειάς τους.
- Προοδευτικά, άρχισαν να οργανώνονται από τότε που συνέρεαν στους κόλπους τους όλο και περισσότεροι νέοι και επειδή ένιωσαν ανασφάλεια, προφυλάχθηκαν στα φρούρια της Γραμβούσας, της Σούδας και της Σπιναλόγκας.

- ✘ -Όμως τα φρούρια γρήγορα λεηλατήθηκαν και καταστράφηκαν ολοσχερώς το 1715.
- ✘ -Οι Χαϊνήδες καταφεύγουν και πάλι στα βουνά ή σε μοναστήρια, όπως για παράδειγμα στη μονή Οδηγήτριας της Μεσαράς κατέληξε ο Ιωάσαφ Ξωπατέρας Μαρκάκης για τον οποίο ο λαϊκός βάρδος συνέθεσε ένα παραδοσιακό τραγούδι 
- ✘ -Στην ίδια περιοχή έδρασαν και οι αδελφοί Λεράτοι, ο Μαλικούτης ενώ στο Μυλοπόταμο έδρασαν ο Γ. Παλμέτης, Στ. Ξετρύπης, Στ. Νιώτης, Βασ. Σμπώκος και άλλοι.

- ✘ - Η Τουρκική αρχή για να περιορίσει την δράση τους, όρισε σώματα ένοπλων Χριστιανών εναντίον τους ανεπιτυχώς αφού οι Χαϊνήδες ήταν πρόσωπα προσφιλή στους κατοίκους της υπαίθρου.
- ✘ -Ωστόσο το 1689 οι κάτοικοι των ανατολικών επαρχιών (Πεδιάδος, Λασιθίου,Μεραμπέλλου, Ιεράπετρας και Σητείας) υποχρεώθηκαν να υπογράψουν δηλώσεις με τις οποίες αποκήρυτταν τις ενέργειες των Χαϊνήδων.
- ✘ -Όσοι Χαϊνήδες συλλαμβάνονταν υφίσταντο τρομερά βασανιστήρια και θάνατο στο « Τσιγκέλι»



Μιχάλης - Χουσεΐν Κουρμούλης (1765-1824), κρυπτοχριστιανός οπλαρχηγός από τον Κουσέ Καινουρίου

Michalis - Hussein Kourmoulis (1765-1824), crypto-Christian rebel leader from Kousses, Kainourio

ΠΑΡΑΔΕΙΣΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Α5

Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ : ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ –Ο ΚΟΥΛΕΣ

- ✘ Δεσπόζει το Ενετικό φρούριο γνωστό με το Τούρκικο όνομά του Κούλες.
- ✘ Οι Οθωμανοί, αντιλαμβανόμενοι τη σημασία του λιμανιού για στρατιωτικούς και εμπορικούς λόγους κατασκεύασαν και δεύτερο φρούριο στην απόληξη του ανατολ. Λιμενοβραχίονα ,τον μικρό Κούλε που δεν υπάρχει πια.

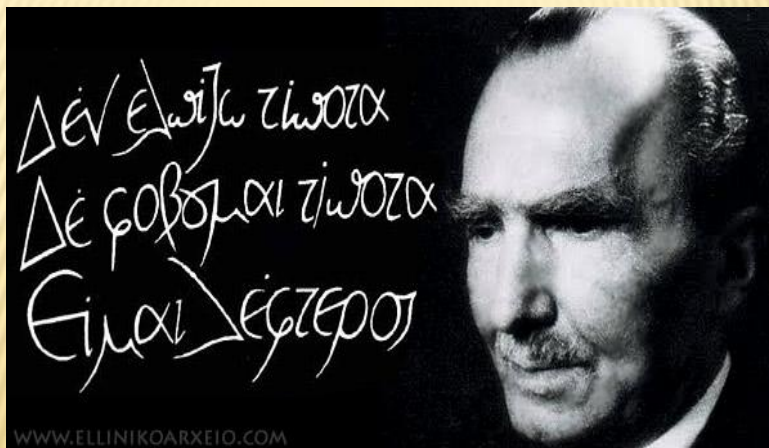
- ✘ Το φρούριο του Μεγάλου Κούλε ,πέρα από την αμυντική του λειτουργία χρησιμοποιήθηκε και ως εξής:
- ✘ Α) αποθηκευτικός χώρος
- ✘ Β) χώρος φιλοξενίας των φρουρών της πόλης
- ✘ Γ) ως φυλακή. Σ' αυτό φυλακίστηκε ο Δασκαλογιάννης με τους συντρόφους του.
- Οι Οθωμανοί ασχολούνταν κυρίως με το εμπόριο λόγω του μειωμένου φόρου που πλήρωναν. Συμφωνα με στοιχεία της απογραφής του 1881 έμποροι ήταν 380 Χριστιανοί και 891 Οθωμανοί, βιομήχανοι 935 Χριστιανοί και 1312 Οθωμανοί, ναυτικοί 50 Χρ. Έναντι 315 Οθωμανών ενώ από τον εμπορικό στόλο μόλις το 19% ανήκε σε χρ. Ενώ το 81%

- ✘ Σε Οθωμανούς.
- ✘ Σημαντική εμπορική ανάπτυξη επήλθε λόγω της άνθισης της βιομηχανίας σαπουνιού το οποίο εξαγόταν σε μεγάλες ποσότητες.
- ✘ Άλλα εξαγόμενα προϊόντα :ελαιόλαδο, κρασί, σταφίδες, μέλι, κριθάρι, σιτάρι, δέρματα, χαρούπια σαλιγκάρια, ζωοτροφές, τυροκομικά προϊόντα.
- ✘ Τα αγαθά αυτά πωλούνταν στις αγορές Αιγύπτου, Γαλλίας, Λιβύης, Σμύρνης, Χίου, Ρόδου, Κωνίλης, Βεγγάλης.

- ✘ Από τη Βενετία εισάγονταν πολύτιμα υφάσματα (μεταξωτά, χρυσούφαντα, βελούδο), όπλα, εργαλεία και αντικείμενα καθημερινής χρήσης.
- ✘ Εννοείται βέβαια ότι αυτές οι συναλλαγές διακόπτονταν σε περίοδο που η Οθωμ. Αυτοκρατορία βρισκόταν σε πόλεμο.



ΤΕΛΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ



ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΕΡΖΑΚΗ ΜΑΡΙΑΝΝΑ

ΜΕΛΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

- × ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ
- × ΒΟΛΙΤΑΚΗΣ ΜΑΝΟΣ
- × ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ
- × ΔΟΞΑΣΤΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
- × ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
- × ΠΑΠΑΔΑΚΗ-ΠΛΟΥΜΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
- × ΠΑΡΑΔΕΙΣΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
- × ΠΕΡΙΚΛΕΙΔΑΚΗΣ ΜΑΡΙΟΣ
- × ΠΕΡΡΑΚΗ ΣΟΦΙΑ
- × ΠΕΡΡΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
- × ΠΕΡΡΑΚΗΣ ΛΕΥΤ.
- × ΠΟΥΛΑΚΑΚΗ ΓΑΒΡ.
- × ΠΟΛΥΖΩΑΚΗ ΙΩ.
- × ΣΑΙΤΑΚΗ ΚΛΕΙΩ
- × ΣΑΠΟΥΝΑΚΗ ΣΟΦ.
- × ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ ΓΙΩΡ.
- × ΣΜΥΡΝΑΚΗΣ ΜΑΝ.
- × ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗ ΙΖΟ.

